

Харківський національний університет імені В.Н. Каразіна

Економічний факультет
Кафедра економіки та менеджменту

Кваліфікаційна робота магістра

на тему: «РОЗРОБКА ПРОГРАМИ СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНОГО РОЗВИТКУ
ТЕРИТОРІАЛЬНОЇ ГРОМАДИ В УМОВАХ ДЕЦЕНТРАЛІЗАЦІЇ»

Виконав: студент 2 курсу,
групи ЕТ-21

Спеціальності 073 «Менеджмент»
Освітньо-професійної програми
«Адміністративний менеджмент»

_____ Богдан ГРИЦУК

Керівник наукової роботи: доктор
наук з державного управління,
професор

_____ Олександр ЖАДАН

Рецензент: кандидат економічних
наук, доцент кафедри соціальної
економіки Харківського національного
економічного університету імені
Семена Кузнеця

_____ Вікторія ЛУГОВА

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
Харківський національний університет імені В. Н. Каразіна

Факультет _____ економічний _____
Кафедра _____ економіки та менеджменту _____
Освітньо-кваліфікаційний рівень _____ магістр _____
Спеціальність _____ 073 «Менеджмент» _____
Освітньо-професійна програма _____ «Адміністративний менеджмент» _____

ЗАТВЕРДЖУЮ

Завідувач кафедри

_____ Ганна ДОРОШЕНКО

(підпис)

(ім'я, прізвище)

« 12 » _____ грудня 2023 року

З А В Д А Н Н Я
НА КВАЛІФІКАЦІЙНУ РОБОТУ МАГІСТРА

_____ Грищука Богдана Павловича

(прізвище, ім'я, по батькові)

1. Тема роботи «Розробка програми соціально-економічного розвитку територіальної громади в умовах децентралізації»
керівник роботи Жадан Олександр Васильович, доктор наук з державного управління, професор

затверджені наказом вищого навчального закладу від «20» жовтня 2023 року № 2101-5/3021

2. Строк подання студентом роботи «12» грудня 2023 р.
3. Перелік питань, які потрібно розробити: узагальнити теоретичні засади розробки програми соціально-економічного розвитку територіальної громади в умовах децентралізації; оцінити фінансово-економічну спроможність Криворізької територіальної міської громади; проаналізувати програми соціально-економічного розвитку Криворізької територіальної міської громади та оцінити ефективність їх реалізації; визначити перспективи

використання програмних методів планування соціально-економічного розвитку територіальних громад в умовах децентралізації; розробити заходи з оптимізації процесу розробки та реалізації програми соціально-економічного розвитку Криворізької територіальної міської громади.

4. План роботи

№ з/п	Назва етапів роботи
1	Розробка та узгодження змісту кваліфікаційної роботи магістра, пошук та ознайомлення з літературними джерелами за темою.
2	Робота над теоретичним розділом.
3	Коригування першого розділу згідно із зауваженнями наукового керівника. Написання другого розділу кваліфікаційної роботи.
4	Доопрацювання другого розділу згідно із зауваженнями та рекомендаціями наукового керівника. Початок написання третього розділу кваліфікаційної роботи.
5	Написання третього розділу згідно з рекомендаціями наукового керівника. Коригування вступу, висновків та оформлення списку використаних джерел кваліфікаційної роботи.
6	Закінчення написання кваліфікаційної роботи згідно з рекомендаціями наукового керівника, подання до рецензування.
7	Подання роботи на кафедру.

5. Дата видачі завдання « 05 » вересня 2023 р.

Здобувач вищої освіти

(підпис)

Богдан ГРИЦУК

(ім'я, прізвище)

Керівник роботи

(підпис)

Олександр ЖАДАН

(ім'я, прізвище)

Гарант освітньої програми

(підпис)

Лариса ТЄШЕВА

(ім'я, прізвище)

ЗМІСТ

ВСТУП.....	5
РОЗДІЛ 1 ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ РОЗРОБКИ ПРОГРАМИ СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНОГО РОЗВИТКУ ТЕРИТОРІАЛЬНОЇ ГРОМАДИ В УМОВАХ ДЕЦЕНТРАЛІЗАЦІЇ.....	9
1.1. Сутність децентралізації та її вплив на соціально-економічний розвиток територіальної громади.....	9
1.2. Організація процесу розробки програми соціально-економічного розвитку.....	18
1.3. Нормативно-правова база для розробки та реалізації програм соціально-економічного розвитку.....	27
РОЗДІЛ 2 ОСОБЛИВОСТІ РОЗРОБКИ ТА РЕАЛІЗАЦІЇ ПРОГРАМИ СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНОГО РОЗВИТКУ КРИВОРІЗЬКОЇ ТЕРИТОРІАЛЬНОЇ МІСЬКОЇ ГРОМАДИ.....	31
2.1. Оцінка фінансово-економічної спроможності Криворізької територіальної міської громади.....	31
2.2. Аналіз програми соціально-економічного розвитку Криворізької територіальної міської громади.....	38
2.3. Оцінка ефективності реалізації програми соціально-економічного розвитку.....	50
РОЗДІЛ 3 ШЛЯХИ УДОСКОНАЛЕННЯ РОЗРОБКИ ПРОГРАМИ СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНОГО РОЗВИТКУ ТЕРИТОРІАЛЬНОЇ ГРОМАДИ В УМОВАХ ДЕЦЕНТРАЛІЗАЦІЇ.....	55
3.1. Перспективи використання програмних методів планування соціально-економічного розвитку територіальних громад в умовах децентралізації.....	55
3.2. Покращення організаційно-економічного і правового забезпечення розробки програми соціально-економічного розвитку територіальної громади.....	59
3.3. Заходи з оптимізації процесу розробки та реалізації програми соціально-економічного розвитку Криворізької територіальної міської громади.....	65
ВИСНОВКИ.....	69
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	72
ДОДАТКИ.....	78

ВСТУП

Актуальність теми. У сучасних умовах важливо враховувати динамічні зміни в соціально-економічному оточенні, які відбуваються внаслідок процесів децентралізації. Однією з ключових складових цього процесу є розвиток територіальних громад. Програма соціально-економічного розвитку є основним інструментом планування та реалізації політики розвитку територіальної громади. Вона визначає цілі, завдання, заходи та ресурси, необхідні для досягнення бажаного результату.

Під час впровадження реформи децентралізації в Україні, головну роль у керуванні соціально-економічним розвитком територіальних громад відіграють місцеві органи самоврядування. Вони координують діяльність всіх економічних структур, включаючи об'єкти соціальної інфраструктури, приймають активну участь у розробці та реалізації проектів як соціального, так і виробничого спрямування, а також вирішують питання розподілу бюджетних коштів. Принцип децентралізації включає передачу на регіональний рівень необхідного обсягу повноважень, який місцева влада може взяти на себе з метою виконання своїх завдань, зокрема у сфері надання публічних послуг та підвищення добробуту мешканців, що проживають на визначеній території.

Особливий інтерес для аналізу представляє економічний аспект децентралізації, зокрема, як цей процес може вплинути на спонукання економічного росту у територіальних громадах України. Від успішного розв'язання цього питання залежить можливість країни подолати кризові явища, досягти соціально-економічної стабільності та забезпечити стимулювання економічного піднесення на рівні місцевих громад, що в свою чергу вплине на успіх регіонального розвитку загалом. Ця постановка завдання наочно свідчить про важливе теоретичне і практичне значення дослідження впливу децентралізації на економічне зростання територіальних громад в Україні.

Сучасна адміністративно-фінансова та секторальна децентралізація передбачає реорганізацію майнових і фінансово-господарчих відносин у

соціально-економічній сфері з метою підвищення доступності умов функціонування суб'єктів господарювання, що працюють в регіонах та покращення якості життя населення територіальних громад.

В роботах видатних зарубіжних вчених, таких як Д. Ромер, Р. Солоу, П. Самуельсон, Р. Барро, Т. Веблен, Р. Коуз, були детально розглянуті методологічні аспекти соціально-економічного розвитку регіонів. Українські економісти, зокрема О. Дмитрик, Г. Калетник, Т. Колесник, А. Мазур, В. Мікловда, М. Орлатий, Л. Пронько, В. Семиноженко, О. Тищенко, Р. Білик, В. Вакуленко, В. Василенко та інші, також мають значний внесок у розвиток теорії регіональної економіки. Велика увага приділена вирішенню питань, пов'язаних з формуванням територіальних громад у контексті децентралізації, удосконаленням механізмів їх соціально-економічного розвитку у роботах таких вчених, як: О. Власюк, З. Варналій, О. Кириленко, Я. Гонтарук, М. Хвесик, Т. Бондарук, Т. Кваша, В. Кравченко, Н. Кузьминчук, М. Мельник, Д. Токарчук, І. Чугунов та інші.

Незважаючи на значущі методологічні та практичні дослідження, проведені українськими та міжнародними науковцями, які аналізують сутність, основні принципи та впливові фактори соціально-економічного існування територій, багато аспектів, пов'язаних з оцінкою рівня їх стану і розвитку, розробкою ефективних механізмів для вдосконалення структурної політики органів місцевого самоврядування, виявленням і розвитком нових конкурентних можливостей територій у контексті децентралізації залишаються недостатньо дослідженими.

Метою даного дослідження є визначення актуальності та необхідності розробки і реалізації програми соціально-економічного розвитку територіальної громади в умовах децентралізації.

Для досягнення мети дослідження поставлено такі завдання:

- визначити сутність децентралізації та її вплив на соціально-економічний розвиток територіальної громади
- вивчити організацію процесу підготовки розробки програми соціально-економічного розвитку.

- визначити нормативно-правову базу для розробки та реалізації програм соціально-економічного розвитку
- дати оцінку фінансово-економічної спроможності Криворізької територіальної міської громади.
- провести аналіз програми соціально-економічного розвитку Криворізької територіальної міської громади.
- оцінити ефективності реалізації програми соціально-економічного розвитку.
- виявити перспективи використання програмних методів планування соціально-економічного розвитку територіальних громад в умовах децентралізації
- визначити покращення організаційно-економічного і правового забезпечення розробки програми соціально-економічного розвитку територіальної громади
- запропонувати заходи з оптимізації процесу розробки та реалізації програми соціально-економічного розвитку Криворізької територіальної міської громади

Об'єктом дослідження є програма соціально-економічного розвитку територіальної громади.

Предметом дослідження є зміст та структура програми соціально-економічного розвитку, а також інструменти та механізми її реалізації в умовах децентралізації.

Методи дослідження: систематизації та узагальнення, методи системного підходу, статистичного та порівняльного аналізу; економіко-математичного моделювання.

Інформаційну базу дослідження становлять законодавчі та нормативні акти, звіти Міністерства фінансів України, висновки Рахункової палати України, аналітичні дані Інституту бюджету та соціально-економічних досліджень, інформація від Державної служби статистики України та Державної казначейської служби України, а також публікації у українських та міжнародних виданнях.

Практичне значення результатів роботи проявляється в можливості систематизувати та оптимізувати ресурси для ефективної розробки та впровадження програми соціально-економічного розвитку територіальної громади, що сприятиме залученню інвестицій, підвищенню якості життя мешканців, забезпеченню сталого росту та покращенню місцевого самоврядування.

Апробація – виступ на конференції, опубліковано тези «Соціально-економічний розвиток територіальних громад в умовах децентралізації» у IV Міжнародній науково-практичній конференції «Інновації для відродження: національний, регіональний, міжнародний контекст»

Обсяг та структур. Робота складається зі вступу, 3-х розділів, висновків, списку використаних джерел. Робота викладена на 72-х сторінках комп'ютерного набору та містить 7 таблиць та 9 рисунків. Список використаних джерел складає 53 найменувань.

РОЗДІЛ 1

ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ РОЗРОБКИ ПРОГРАМИ СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНОГО РОЗВИТКУ ТЕРИТОРІАЛЬНОЇ ГРОМАДИ В УМОВАХ ДЕЦЕНТРАЛІЗАЦІЇ

1.1. Сутність децентралізації та її вплив на соціально-економічний розвиток територіальної громади

В сучасному світі питання децентралізації стає все більш актуальним та розглядається як ключовий механізм забезпечення сталого соціально-економічного розвитку. Децентралізація, як важлива парадигма управління, визнає важливість передачі повноважень та ресурсів від центральних органів до місцевих громад, з метою підвищення ефективності та ефективності прийняття рішень на місцевому рівні. Цей процес набуває особливої актуальності для України, яка пройшла шлях відомої реформи децентралізації та активно працює над утворенням принципів місцевого самоврядування та підтримки соціально-економічного розвитку територіальних громад.

Відповідно до Закону України № 280/97-ВР «Про місцеве самоврядування в Україні» територіальна громада – це «жителі, об'єднані постійним проживанням у межах села, селища, міста, що є самостійними адміністративно-територіальними одиницями, або добровільне об'єднання жителів кількох сіл, селищ, міст, що мають єдиний адміністративний центр» [40].

Кожен автор має власне бачення характеристики явища територіальна громада, тому розглянемо деякі дефініції даного поняття різними науковцями (табл. 1.1).

Таблиця 1.1 – Підходи до сутності поняття «територіальна громада»

Автори	Визначення поняття «територіальна громада»
Альошина Н. М. [1]	Територіальна громада представляє собою основний орган місцевого самоврядування, що складається з населення (громадян України, іноземних громадян, осіб без громадянства, біженців, вимушених переселенців), постійно проживаючого або працюючого на території села (або в добровільно об'єднаних спільних громадах кількох сіл), селища або міста. Через сформовані ними муніципальні структури, вони вирішують питання місцевого значення, що мають індивідуально-територіальний характер та пов'язані з системними взаємозв'язками.
Батанов О. В. [3]	Територіальна громада визначається як територіальне об'єднання, складаючись з індивідуальних осіб – жителів, які постійно проживають або працюють на певній території, що може включати село (або добровільне об'єднання декількох сіл), селище або місто. Ці громади, через створені ними муніципальні структури, вирішують питання місцевого характеру, володіють спільною комунальною власністю, належить до них нерухоме майно на цій території, сплачують комунальні податки та зберігають зв'язки, які мають територіально-особистісний характер.
Остапенко О. Г., Барановська Т. М. [30]	Територіальна громада, як фундаментальний складовий елемент місцевого самоврядування, в першу чергу є органічним корпоративним утворенням, її автономія не впливає з державної влади, а базується на суверенитеті народу.
Лісман Т. А. [20]	Уявлення та визначення поняття "територіальна громада" розглядаються з двох концептуальних підходів: за підходом територіальної інтеграції, що визначає територіальну громаду як зв'язану з певним населеним пунктом природну територіальну одиницю, де мешканці об'єднуються для повсякденної діяльності, та за підходом соціальних зв'язків і взаємодії, який підкреслює перевагу взаємодії та соціальних зв'язків між членами громади на підставі спільних інтересів.
Парамзіна Т. В. [32]	Територіальна громада визначається як населення, що постійно мешкає у межах села, селища або міста, які функціонують як самостійні адміністративно-територіальні одиниці. Це також може бути об'єднанням жителів кількох сіл чи селищ, які мають спільний адміністративний центр та сільську раду.

Значущість децентралізації полягає не лише у передачі влади, але й у покращенні рівня життя громадян, забезпеченні ефективної роботи місцевих органів самоврядування та використанні місцевих ресурсів для сприяння розвитку інфраструктури, соціальних послуг, економіки та інновацій. Важливою складовою процесу є також використання програмних методів у плануванні соціально-економічного розвитку, які допомагають правильно розподілити ресурси, спрямувати їх на пріоритетні напрямки та виконання стратегічних завдань.

Загалом, децентралізація може бути визначена як процес перебудови або реструктуризації владних структур, під час якого формується система спільної відповідальності між установами на всіх рівнях управління – центральному, регіональному та місцевому. Цей процес базується на принципі субсидіарності, який підвищує якість та ефективність системи управління, а також надає громадянам можливість брати участь у прийнятті рішень у сферах економіки, політики та соціального життя. Це, в свою чергу, сприяє більшій прозорості та вчасності у втіленні важливих рішень в життя [51, с. 4].

На сучасному етапі, Україна вкладає зусилля у реалізацію свого євроінтеграційного курсу та виконання міжнародних зобов'язань, зокрема в галузі розвитку місцевої та регіональної демократії. Отже, подальша демократизація суспільства та одночасна децентралізація влади, засновані на принципах субсидіарності, залишаються основними пріоритетами для України.

Реформа децентралізації охоплює різні аспекти, включаючи добровільне об'єднання та збільшення масштабів існуючих територіальних громад, фінансову децентралізацію, а також делегування нових повноважень та можливостей громадам.

Реформа децентралізації стала важливим стимулом для створення та суттєвого вдосконалення найближчого до громадян інституту влади місцевого самоврядування.

Реформа децентралізації виступає важливим фактором, що має велике вплив на соціально-економічний розвиток територій. В Україні цей процес розпочався у 2014 році з ухвалення Концепції реформи місцевого самоврядування та територіальної організації влади в Україні, а також прийняття законів України: «Про співробітництво територіальних громад», «Про добровільне об'єднання територіальних громад», «Про військово-цивільні адміністрації», «Про внесення змін до Бюджетного кодексу України щодо реформи міжбюджетних відносин» та «Про внесення змін до Податкового кодексу України та деяких законодавчих актів України щодо податкової реформи» – щодо фінансової децентралізації [37; 40; 43].

В результаті добровільного об'єднання територіальних громад нові органи місцевого самоврядування отримали повноваження та ресурси, які раніше належали лише містам обласного значення.

Соціально-економічний розвиток територіальних громад завжди був та залишається пріоритетним напрямком, виокремлюючись серед усіх державних інтересів. Ця важлива сфера внесе свій вклад у історію держави та внутрішнє політичне, економічне та культурне життя, а також в досягнення конкретних результатів на міжнародній арені.

Організація господарської діяльності територіальних громад за допомогою взаємодії продуктивних ресурсів їх територій створює єдиний господарський комплекс країни. Саме підсилення економічного потенціалу в регіонах формує тенденції економічного зростання національної економіки в цілому [46].

Економічний розвиток територій є основою та значущим джерелом покращення якості життя населення. Процеси економічного росту взаємопов'язані та мають велике значення для забезпечення підвищення рівня доходів громадян, зростання рівня споживання, покращення доступу до освіти та медичних послуг. Ці процеси також формують умови, що сприяють підвищенню самоповаги громадян через створення соціальних, політичних, економічних та інституційних структур, орієнтованих на високу повагу до особистості в суспільстві.

В сучасний час, найактуальнішими проблемами, що впливають на соціально-економічний розвиток територіальних громад, є:

- непридатність існуючої системи адміністративно-територіального устрою в Україні для відповідності сучасним умовам господарювання та вимогам ефективної публічної влади.

- недоліки у механізмах фінансово-бюджетного стимулювання розвитку регіонів [48, с. 83-88];

- обмежена кваліфікація кадрів в органах місцевого самоврядування.

- недосконалість системи розміщення територіальних об'єктів інфраструктури.

- відсутність організованої структури власності, включаючи питання власності на об'єкти інфраструктури.

- низька якість послуг, які надаються населенню органами місцевого самоврядування та суб'єктами соціально-економічної сфери [12].

Концепція перетворення місцевого самоврядування та територіальної організації влади в Україні з метою підтримки соціально-економічного розвитку територій включає в себе, наступні стратегічні напрями та методики:

- надання трансфертів із державного бюджету безпосередньо кожному місцевому бюджету;

- визначення фінансової основи для здійснення органами місцевого самоврядування своїх повноважень з податків та зборів, що прив'язані до території відповідної адміністративно-територіальної одиниці;

- призначення частини коштів, що надходять від сплати податку на прибуток новостворених юридичних осіб, для місцевих бюджетів на протязі п'яти років з моменту інвестування в юридичну особу;

- дозвіл органам місцевого самоврядування регулювати ставки місцевих податків та зборів;

- надання органам місцевого самоврядування доступу до кредитних ресурсів для інвестиційного розвитку через спрощення процедур погодження позик та місцевих гарантій та забезпечення балансування з державним контролем, спрямованим на уникнення банкрутства об'єктів комунальної власності;

- посилення прозорості та ефективності використання бюджетних коштів шляхом впровадження програмно-цільового підходу для всіх місцевих бюджетів;

- визначення матеріальної основи місцевого самоврядування майна, включаючи земельні ресурси, що перебувають у власності територіальних громад сіл, селищ, міст (комунальна власність), об'єктів спільної власності територіальних громад сіл, селищ, міст, району, області, а також зазначеної бази оподаткування;

– дозвіл територіальним громадам розпоряджатися земельними ресурсами на своїй території, об'єднувати своє майно та ресурси через співпрацю територіальних громад для виконання спільних програм та більш ефективного надання публічних послуг населенню прилеглих територіальних громад [41].

У сучасних умовах належна увага приділяється аналізу проблем соціально-економічного розвитку територіальних громад в численних дослідженнях, що належать як до зарубіжних, так і вітчизняних вчених. Ці дослідження, насамперед, зосереджуються на аналізі економічного потенціалу, зростанні виробництва та доходів, змінах в інституційному оточенні суспільства, а також структурних змінах в адміністративній та соціальній сферах. В деяких з цих праць [5; 7] наголошується на тому, що соціально-економічний розвиток територіальних громад є комплексним процесом змін у різних сферах їх соціально-економічної системи, що веде до суттєвих перетворень та, в кінцевому підсумку, до покращення життєвих умов населення. Ці перетворення є об'єктивними та призводять до формування нових зв'язків між соціальними потребами та засобами їх задоволення [16].

Крім цього, розвиток визначається якісними, закономірними змінами у функціонуванні громад. На думку З.В. Герасимчук, І.М. Вахович, розвиток – це об'єктивний багатовимірний (через поступові перетворення) процес змін, який характеризується цілеспрямованістю, незворотністю, структурними і функціональними зрушеннями в певній системі, що призводить до покращення її якісного і кількісного стану [8].

С.П. Сонько, В.В. Кулішов, В.І. Мустафін вважає розвиток, як процес, що передбачає постійне збереження динамічної рівноваги через цілеспрямоване використання наявного потенціалу та врахування умов зовнішнього середовища [45].

Погляд на різні підходи свідчить, що соціально-економічний розвиток території базується на взаємодії, взаємному підсиленні та взаємозалежності економічної компоненти, яка сприяє стабільності та ефективності економічного

зростання, і відповідає інтересам територіальних громад, спрямованим на поліпшення якості життя населення.

З економічної перспективи, стимули сприяють стимулюванню певних позитивних дій, спрямованих на досягнення позитивних результатів. Як засіб впливу, стимули першочергово відображають інтереси держави.

На базі комплексного аналізу наукових підходів щодо соціально-економічного розвитку територіальних громад інструменти досліджуваного розвитку доцільно класифікувати на групи, представлені на рис. 1.1.

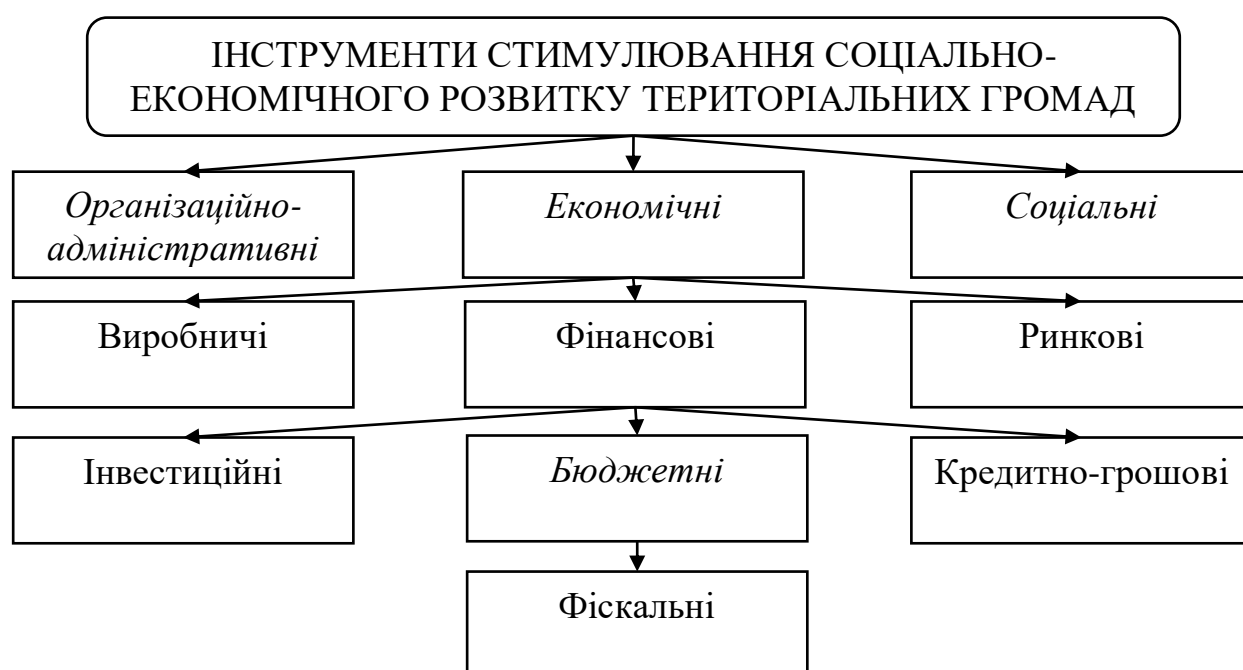

Рисунок 1.1 – Види інструментів стимулювання соціально-економічного розвитку територіальних громад

Джерело: [8; 13; 28]

Відповідно до поданої схеми, інструменти, що сприяють соціально-економічному розвитку місцевих громад, розподіляються на три основні категорії: соціальні, організаційно-адміністративні та економічні.

Соціальні механізми передбачають направленість соціальних інвестицій у розвиток місцевості. Вони забезпечують фінансову підтримку для довгострокових соціальних програм, які спрямовані на зменшення соціальної напруги в громаді і підвищення життєвого рівня різних верств населення.

Організаційно-адміністративні заходи націлені на формування правової та організаційно-економічної структури, яка відповідає ринковим принципам та завданням соціально-економічного розвитку території. Сюди входять нормативно-правові акти, які регулюють засади місцевого самоврядування, процеси добровільного об'єднання місцевих громад, створення конституційних основ для проведення адміністративно-територіальної реформи та посилення ролі місцевого самоврядування тощо.

Економічні засоби стимулювання соціально-економічного розвитку місцевих громад можуть бути у формі ринкових, виробничих та фінансових інструментів. Ринкові механізми важливі для стимулювання попиту на продукцію підприємств, яка виготовляється або пропонується для продажу в даному регіоні. Виробничі інструменти спрямовані на створення умов для координації діяльності суб'єктів у сфері виробництва, включаючи наукову, науково-технічну та інноваційну діяльність, а також сприяють кооперації між суб'єктами різних галузей.

У контексті децентралізації, однією з найбільш вагомих груп є фінансові інструменти. Вони розподіляються на інвестиційні (такі як банківські депозити, облігації, боргові зобов'язання, векселі, інвестиційні фонди), кредитно-грошові (бюджетний кредит, гарантування позик, компенсація витрат на відсотки по кредитах) та бюджетні інструменти. Останні (бюджетні) інструменти зосереджуються на веденні бюджетно-видаткової та податкової політики, що сприяє стимулюванню соціально-економічного розвитку територіальних громад [28].

Серед них знаходяться фіскальні інструменти, які використовуються державними органами для регулювання потоків бюджетних коштів. Ці засоби дозволяють керувати фінансовими ресурсами місцевого бюджету та зменшувати наявні територіальні та соціально-економічні нерівності [35].

При фінансовій децентралізації засоби бюджетного характеру, а саме бюджетні інструменти, виявляються корисними для сприяння соціально-економічному розвитку територіальних громад.

З метою забезпечення прогресу територіальних громад, бюджетна політика використовує різні методи: прямі та непрямі заходи податкової політики, які можуть прямо або опосередковано впливати на економічний стан території.

Серед інструментів бюджетно-видаткової політики, спрямованих на сприяння місцевому розвитку, варто виділити субсидії та дотації. Використання цих інструментів обумовлене необхідністю підтримки різних секторів економіки в умовах подолання технологічного відставання ключових галузей промисловості та підвищення конкурентоспроможності економіки регіону [29].

Підсумовуючи вищесказане, можна стверджувати, що реформа децентралізації суттєво вплинула на соціально-економічний розвиток територіальних громад. Серед позитивних змін варто відзначити, що територіальні громади отримали фінансову автономію та певну ступінь незалежності. Поступово створюються комфортні умови для життя громадян через розвиток інфраструктури населених пунктів. Покращуються соціальні стандарти та підвищується якість надання послуг населенню. Досягнуто важливих досягнень у сфері освіти, забезпечивши повноцінний розвиток дітей. Проходить реформування системи адміністративних та комунальних послуг. Мешканці громад відчувають свою відповідальність за розвиток своїх територій та сприяють їхньому вдосконаленню.

Серед негативних аспектів децентралізації для соціально-економічного розвитку територіальних громад можна виділити такі: недосконале та нестабільне законодавство, що породжує незрозумілість, можливість виникнення ризику соціально-економічної диференціації між багатшими та менш заможними громадами; відсутність ефективної системи контролю за діяльністю місцевого самоврядування, що впливає на законність їхніх дій; недостатність кваліфікації у процесі підготовки управлінців на базовому рівні.

Не зважаючи на наведені негативні аспекти децентралізаційного процесу, важливо розуміти, що вони не підбивають під сумнів його значущість та роль у соціально-економічному розвитку територій. На сьогоднішній день, головною метою територіальних громад в Україні є збереження позитивних тенденцій у

економіці, залучення інвестицій, створення умов для успішної реалізації стратегій місцевого розвитку та зміцнення контролю над соціально-економічним розвитком об'єднаних територій.

1.2. Організація процесу розробки програми соціально-економічного розвитку

Сучасний світ неупинно рухається вперед, відзначаючи важливі зміни в різних сферах життя суспільства. Однією з ключових областей, що вимагає постійного удосконалення та стратегічного підходу, є соціально-економічний розвиток. Забезпечення ефективного функціонування та зростання громадського добробуту вимагає детального планування та організації. Одним із ефективних інструментів у цьому контексті є розробка програми соціально-економічного розвитку, яка дозволяє спрямувати зусилля та ресурси на досягнення конкретних цілей.

Організація процесу розробки програми соціально-економічного розвитку на сучасному етапі вимагає комплексного підходу та врахування різних аспектів суспільного життя. Цей процес стає основою для визначення напрямку розвитку громад, регіонів та країни в цілому. Забезпечення ефективності програми передбачає аналіз інтеграції економічних, соціальних, екологічних та інших аспектів розвитку, а також залучення державних органів, науковців, громадських організацій та бізнесу до спільної діяльності.

До делегованих повноважень в галузі соціально-економічного і культурного розвитку належить аналіз та узгодження планів функціонування підприємств, установ та організацій, які не належать до комунальної власності територіальних громад. Ці плани варто ретельно розглядати через можливість виникнення негативних соціальних, демографічних, екологічних та інших небажаних наслідків. Також важливо підготовляти висновки щодо цих планів та надавати пропозиції відповідним органам.

План (програма) соціально-економічного розвитку об'єднаної територіальної громади є документом, що зазвичай розробляється для втілення місцевої стратегії та забезпечує її реалізацію. Він конкретизує завдання та заходи, що входять до рамок місцевої стратегії, вказує відповідальних виконавців, терміни виконання заходів, орієнтовані обсяги фінансування, джерела фінансування та індикатори (показники), за допомогою яких оцінюється результативність виконання заходів.

Для розроблення проекту плану виконавчому комітету доцільно [39]:

- визначити відповідальний структурний підрозділ виконавчого комітету за розроблення плану;
- повідомити через регіональні засоби масової інформації про початок роботи над проектом плану, визначити терміни і форму подання пропозицій до нього;
- організувати громадське обговорення проекту плану;
- у разі потреби утворити робочу групу, до складу якої можуть входити представники асоціацій та інших об'єднань органів місцевого самоврядування, громадських організацій, інших юридичних осіб та фізичні особи (за згодою).

Принципи, які враховуються під час планування соціально-економічного розвитку територіальної громади, відображені на рис. 1.2.

Відповідно до Статті 2 Закону України «Про державне прогнозування та розроблення програм економічного й соціального розвитку України» визначено основні принципи, на яких базується державне прогнозування та розроблення програм економічного і соціального розвитку [37]:

- цілісності;
- об'єктивності;
- науковості;
- гласності;
- самостійності та рівності;
- дотримання загальнодержавних інтересів.

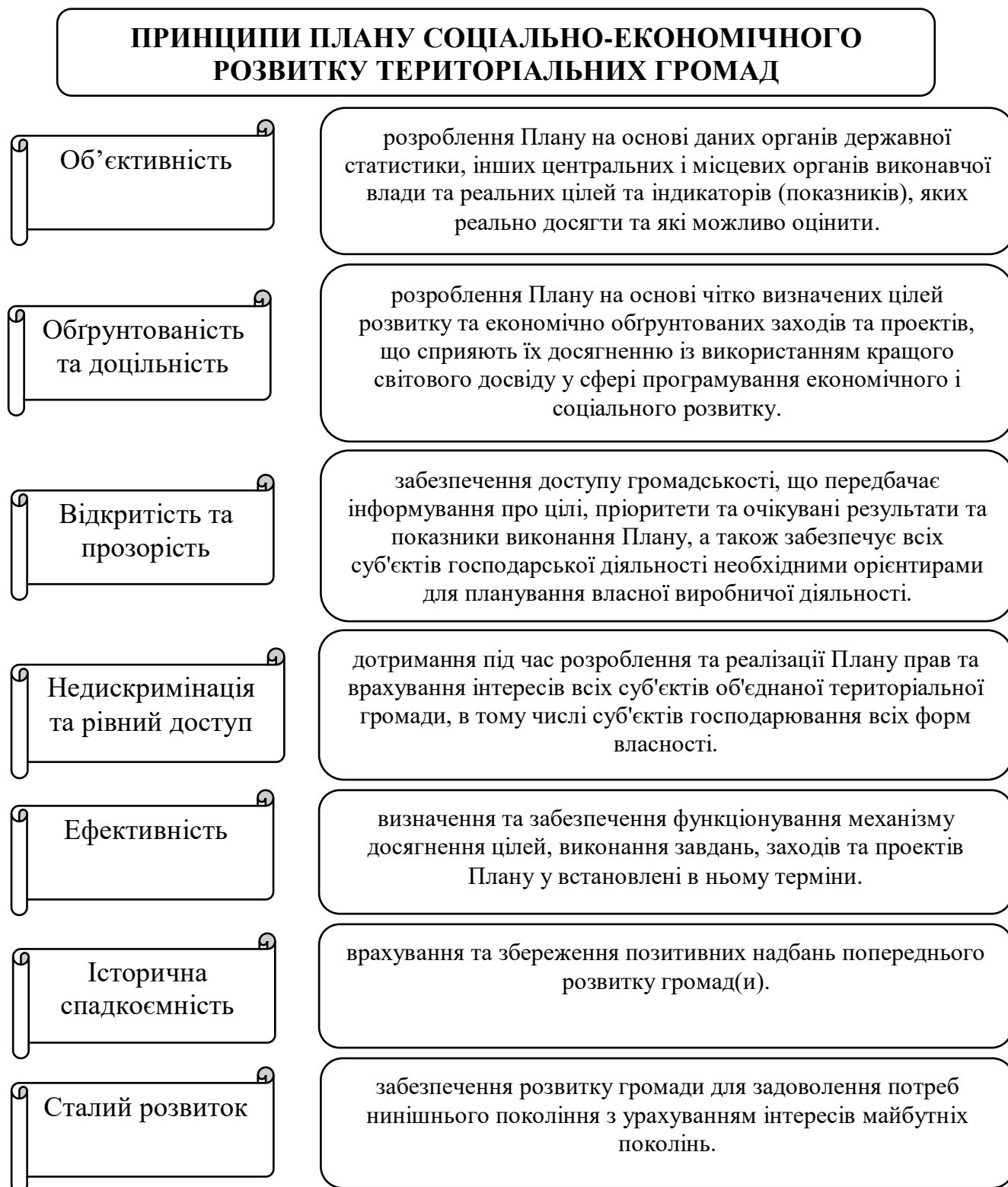

Рисунок 1.2 – Принципи формування Плану соціально-економічного розвитку територіальних громад

Джерело: [39]

Таким чином, хочемо підкреслити наявність певної повторюваності в принципах, які лежать в основі діяльності територіальних громад, функціонування місцевого самоврядування, проведення державного прогнозування та розробки програм тощо. Ця взаємодія пояснюється взаємозв'язком між усіма зазначеними компонентами, остаточною метою яких полягає в досягненні ефективності в реалізації програм соціально-економічного розвитку як регіонів, так і всієї країни.

Планування діяльності та розробка програм соціально-економічного розвитку окремих територіальних громад нерозривно пов'язані з системою державного прогнозування економічного і соціального розвитку в цілому.

Згідно з Законом України «Про державне прогнозування та розроблення програм економічного і соціального розвитку України» державне прогнозування економічного і соціального розвитку – «є науково обґрунтованим передбаченням напрямів розвитку країни, окремих галузей економіки або окремих адміністративно-територіальних одиниць, можливого стану економіки та соціальної сфери в майбутньому, а також альтернативних шляхів і строків досягнення параметрів економічного і соціального розвитку» [37].

На розробку, затвердження та реалізацію програм економічного і соціального розвитку як держави в цілому, так і окремих територіальних громад, впливають різні чинники, серед яких:

- політична (нестабільна політична ситуація в країні, втручання міжнародних організацій у діяльність держави);
- екологічні (природні явища, катаклізми тощо);
- фінансово-економічні (світові та державні кризи, нестабільність економіки, національної грошової одиниці);
- соціальні (демографічні показники тощо) та інші.

Методичні рекомендації щодо формування та реалізації прогнозних і програмних документів соціально-економічного розвитку об'єднаної територіальної громади були схвалені Міністерством регіонального розвитку, будівництва та житлово-комунального господарства України відповідним

Наказом № 75 від 30.03.2016 р.. Ці рекомендації можуть використовуватися органами місцевого самоврядування міст, селищ та сіл, які належать до об'єднаних територіальних громад, під час формування та реалізації прогнозних та програмних документів для соціально-економічного розвитку [39].

Даний набір методичних рекомендацій включає основні принципи для складання програми (плану) соціально-економічного розвитку об'єднаної територіальної громади, забезпечення фінансування для втілення розробленого плану, процедуру оцінки та схвалення, а також вимоги щодо організації, контролю та моніторингу.

Фінансування реалізації плану та програм соціально-економічного розвитку територіальної громади може здійснюватися шляхом декількох джерел:

- коштів державного бюджету, зокрема, державного фонду регіонального розвитку, субвенції з державного бюджету місцевим бюджетам на формування інфраструктури об'єднаних територіальних громад;
- коштів місцевих бюджетів (у тому числі, коштів бюджету об'єднаної територіальної громади);
- коштів міжнародної технічної допомоги ЄС, інших міжнародних донорів, міжнародних фінансових організацій;
- коштів інвесторів, у тому числі, на умовах державно-приватного партнерства, власних коштів підприємств;
- інших джерел, не заборонених законодавством.

Згідно з затвердженими Методичними рекомендаціями система прогнозних та програмних документів соціально-економічного розвитку об'єднаної територіальної громади повинна містити складові [39]:

- стратегію розвитку об'єднаної територіальної громади;
- план (програму) соціально-економічного розвитку об'єднаної територіальної громади;
- інші прогнозні і програмні документи (місцеві програми розвитку).

Формування та реалізація прогнозних та програмних документів для соціально-економічного розвитку об'єднаної територіальної громади проводяться

з урахуванням схеми планування території, на якій виконуються обов'язки сільських, селищних та міських рад.

Структура плану соціально-економічного розвитку об'єднаної територіальної громади та приблизний перелік показників для оцінки соціально-економічного розвитку об'єднаної територіальної громади представлені як додатки до Методичних рекомендацій з розроблення та впровадження прогнозних та програмних документів для соціально-економічного розвитку об'єднаної територіальної громади.

Відповідно до Методичних рекомендацій, орієнтовний перелік показників для оцінки соціально-економічного розвитку об'єднаної територіальної громади може включати показники, що характеризують [39]:

1) Демографічну ситуацію (кількість постійно проживаючого населення; демографічне навантаження; природний приріст населення; внутрішньоміська міграція та інші аспекти);

2) Ефективність економічної діяльності об'єднаної територіальної громади (кількість діючих підприємств, кооперативів; обсяг реалізованих проектів регіонального розвитку місцевого значення, що перебувають на стадії впровадження, та їхнє фінансування);

3) Фінансову самодостатність (суму доходів загального фонду бюджету об'єднаної територіальної громади; капітальні витрати бюджету; відсоток базової дотації в загальних витратах; розмір бюджетних надходжень від різних джерел тощо) [33];

4) Якість та доступність громадських послуг (середній обсяг зайнятості в дошкільних навчальних закладах та загальноосвітніх школах; частка випускників загальноосвітніх навчальних закладів, які здобули 160 та більше балів за результатами зовнішнього незалежного оцінювання з різних предметів тощо);

5) Створення комфортних житлових умов (процент домогосподарств, які користуються централізованою системою водопостачання та водовідведення;

відсоток населених пунктів, де здійснюється роздільний збір твердих побутових відходів тощо).

У загальному списку показників для вимірювання соціально-економічного розвитку об'єднаної територіальної громади пропонується 37 різних параметрів.

Для досягнення більш високої результативності рекомендується розробляти план соціально-економічного розвитку об'єднаної територіальної громади на середньострокову перспективу - не менше 3 років і починати цей процес не пізніше місяця після державної реєстрації юридичної особи, такої як міська, селищна або сільська рада, яку обрано об'єднаною територіальною громадою, а також її виконавчого комітету [39].

Схематично розглянемо структурні елементи приблизного плану соціально-економічного розвитку об'єднаної територіальної громади (рис. 1.3).

Охарактеризуємо більш докладно кожну зі структурних складових наближеного плану.

У вступній частині плану (програми) соціально-економічного розвитку територіальної громади вказується на необхідність створення та підготовки даного плану.

Аналітична частина дозволяє провести моніторинг поточного соціально-економічного стану об'єднаної територіальної громади та дослідити тенденції її розвитку. Це є основою для подальшого формування стратегії розвитку відповідної територіальної громади на визначений період.

Важливо відзначити, що на етапі розробки аналітичної частини особливо цінним є проведення SWOT-аналізу об'єднаної територіальної громади. Цей аналіз дозволяє виявити сильні та слабкі сторони досліджуваної громади, а також оцінити наявні ризики та можливості (перспективи) для подальшого соціально-економічного розвитку.

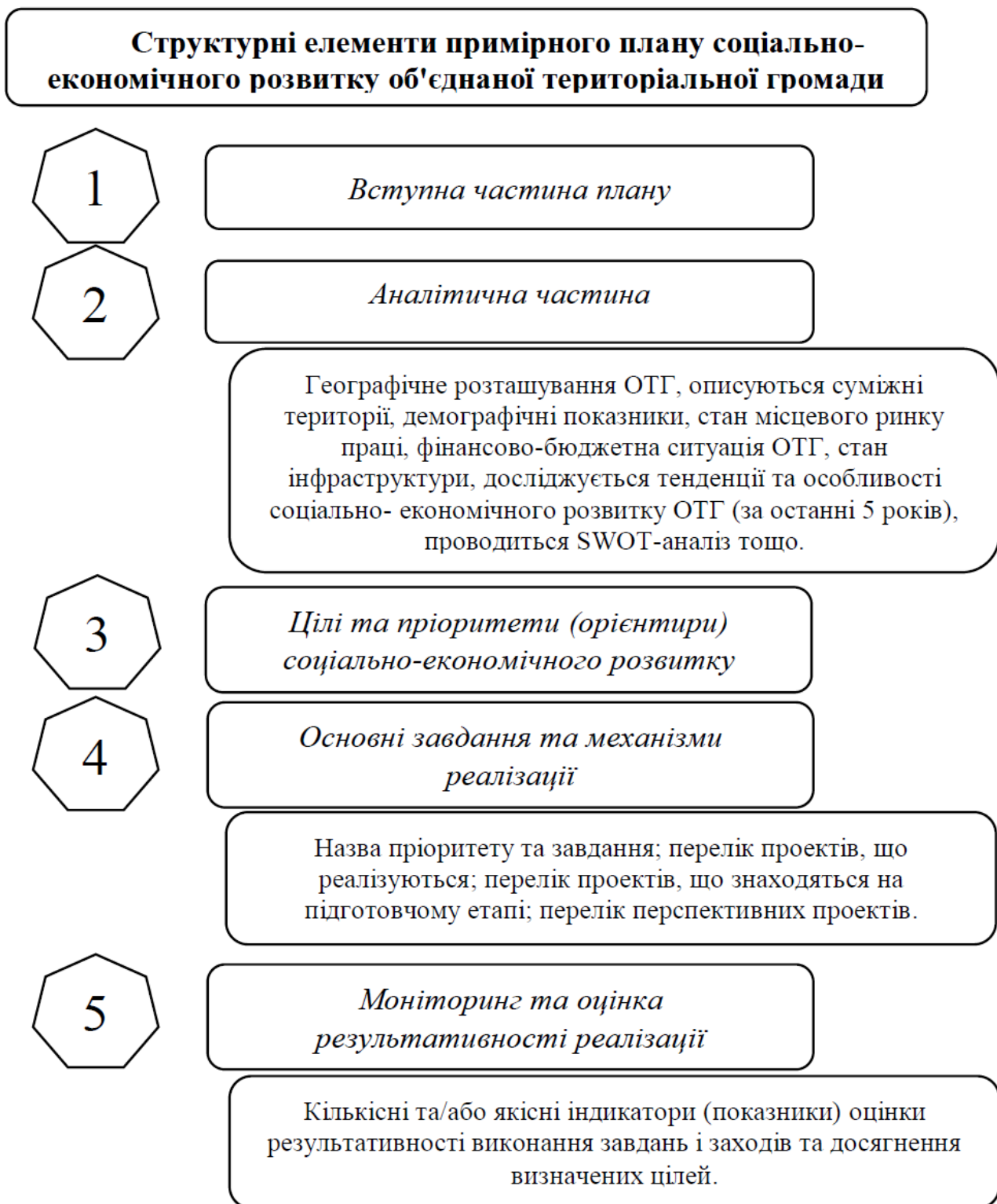

Рисунок 1.3. – Структурні елементи плану соціально-економічного розвитку об'єднаної територіальної громади України

Джерело: [39]

Цілі (передбачувані досягнення) та пріоритети соціально-економічного розвитку територіальної громади базуються на метах, з якими була створена ця громада, та відповідають загальнодержавним орієнтаціям. У Методичних рекомендаціях підкреслюється, що кількість пріоритетів розвитку об'єднаної територіальної громади слід обмежити до не більше 5, згідно з принципом реалістичності, що, на нашу думку, є належно обґрунтованою рекомендацією.

Контроль над виконанням плану соціально-економічного розвитку об'єднаної територіальної громади рекомендується покласти на виконавчий комітет та головних розпорядників коштів в рамках їх повноважень та спеціалізації. Моніторинг та оцінка процесу виконання плану, за рекомендацією, має проводитися виконавчим комітетом щорічно, незалежно від затвердженого терміну виконання плану.

За результатами моніторингу, розумною вважається підготовка зведеного звіту щодо стану виконання схваленого плану розвитку територіальної громади та його подання на розгляд відповідної ради (органу місцевого самоврядування).

Досягнуті основні результати впровадження плану розвитку територіальної громади рекомендується публікувати в регіональних засобах масової інформації, з метою забезпечення додержання принципів гласності, відкритості, прозорості та доступності [34].

В цілому, розглянувши Методичні рекомендації щодо формування та реалізації прогнозних і програмних документів соціально-економічного розвитку об'єднаної територіальної громади, можна визначити чітку методологічну основу для планування та спрямування розвитку на місцевому рівні. Вказані рекомендації визначають етапи та аспекти розробки, реалізації та моніторингу плану, а також встановлюють принципи прозорості, відкритості та доступності в контексті оприлюднення досягнутих результатів. Ці принципи сприяють формуванню довіри громадян до планів та програм, а також сприяють забезпеченню ефективного і сталого соціально-економічного розвитку територіальних громад.

1.3. Нормативно-правова база для розробки та реалізації програм соціально-економічного розвитку

Розвиток сучасного суспільства обумовлює необхідність системного та цілеспрямованого підходу до вирішення соціально-економічних завдань, що ставить перед державою завдання розробки та реалізації ефективних програм соціально-економічного розвитку. Для забезпечення цього процесу відповідною правовою базою визначаються принципи, механізми та регулятори, які забезпечують належний рівень координації та співпраці між різними суб'єктами, що здійснюють розробку та реалізацію програм.

Нормативно-правова база для розробки та реалізації програм соціально-економічного розвитку має вирішальне значення для створення умов ефективної взаємодії між державою, громадськими організаціями, бізнесом та іншими зацікавленими сторонами. Ця база визначає правові принципи, на яких ґрунтується розробка та впровадження програм, а також надає регуляторний каркас для забезпечення їхньої успішності та відповідності визначеним цілям.

Згідно чинного законодавства питання соціально-економічного розвитку територій України на рівні окремих адміністративно-територіальних одиниць, районів і регіонів належать до компетенції, перш за все органів місцевого самоврядування та місцевих органів виконавчої влади (районних і обласних державних адміністрацій) [25].

В умовах децентралізації управління розвитком територіальних громад передбачає використання програмно-цільового підходу. Один із способів втілення цього підходу полягає в створенні та реалізації місцевих програм, спрямованих на підтримку основних сфер життєдіяльності громади. Фінансування цих програм, як правило, здійснюється за рахунок місцевих бюджетів, і органи місцевої влади відповідають за координацію розробки та розподілу коштів. При цьому успішність їх діяльності в значній мірі залежить від наявності чітких і зрозумілих нормативно-правових основ щодо місцевих програм.

Місцеві програми, що формуються в межах територіальних громад, націлені на досягнення вимірюваних показників розвитку різних сфер життєдіяльності громади. У кожній громаді розробляється програма соціально-економічного розвитку, а також ряд спрямованих цільових програм, що націлені на розбудову окремих галузей або вирішення актуальних проблем громади. Ці програми можуть бути як короткостроковими (розрахованими на 1 рік), так і середньостроковими (3-5 років) [25].

На щорічне втілення програм (кількість яких може сягати десятків) виділяється фінансування з місцевих бюджетів. Інформацію про обсяги фінансування програм у громаді можна знайти у спеціальному додатку до рішення місцевої ради щодо затвердження щорічного бюджету – «Розподіл витрат місцевого бюджету на реалізацію місцевих / регіональних програм».

Розробка та реалізація програм покладається на органи місцевого самоврядування, які можуть залучати до цього процесу науково-дослідні установи, суб'єкти господарювання, представників бізнесу та громадськість. У роботі над програмами вони використовують ряд нормативно-правових актів, включаючи ті, які прийняті центральними органами державної влади (закони, постанови, накази), а також власноруч розроблені (зазвичай це Порядок розробки, фінансування, моніторингу місцевих програм та звітності про їх виконання).

З серед усіх нормативно-правових актів, які служать основою для місцевих програм, що спеціально розроблені для територіальних громад, представлені в обмеженій кількості. Один із таких актів – Наказ №75 від 30.03.2016 року Міністерства регіонального розвитку, будівництва та ЖКГ України, який затверджує Методичні рекомендації щодо створення та реалізації прогнозних та програмних документів для соціально-економічного розвитку об'єднаних територіальних громад. Також існують інші акти, які розробляються органами місцевого самоврядування самостійно.

У тексті згаданого Наказу №75 Мінрегіону детально роз'яснюється лише структура місцевих програм соціально-економічного розвитку. Щодо цільових програм громад відсутній окремий документ, який би регулював процес розробки

таких програм. Раніше, до 2019 року, існував Наказ Міністерства економіки України №367 від 4.12.2006 року, який затверджував Методичні рекомендації стосовно порядку розробки регіональних цільових програм, моніторингу та звітності про їх виконання. Проте цей наказ втратив чинність [25].

При складанні місцевих цільових програм в громадах орієнтуються на Закон України «Про державні цільові програми» та Постанову Кабінету міністрів України від 31 січня 2007 р. №106 (в редакції від 17.09.2020 р.) «Про затвердження Порядку розроблення та виконання державних цільових програм». У них наводиться структура програм, порядок їх розробки та моніторингу виконання.

Втім, цей Закон та Постанова не відображають специфіки цільових програм територіальних громад. Починаючи з того, що, строго кажучи, такі програми навряд чи можна відносити до категорії «державних»: їх розробка та затвердження знаходяться в компетенції органів місцевого самоврядування, а не державних адміністрацій. Закінчуючи тим, що в означених нормативно-правових актах немає спеціальних розділів про місцеві цільові програми, а повноваження органів місцевого самоврядування щодо роботи над програмами не прописані. Однак, в громадах змушені на них спиратися, за відсутності спеціальних законів або постанов щодо цільових програм громад.

Згідно зі Законом «Про місцеве самоврядування в Україні» (пункт 22 частини 1 статті 26), впровадження цільових та соціально-економічних програм для територіальних громад є виключною компетенцією відповідних місцевих рад. Специфічно, вони затверджують такі програми. Згідно зі статтею 27 цього ж Закону, виконками місцевих рад відповідають за розробку програм, подають їх для затвердження місцевим радам, організують процес їх виконання та представляють звіти про хід і результати виконання програм перед місцевою радою.

Закон "Про державне прогнозування та розроблення програм економічного і соціального розвитку України" (Стаття 2, «Принципи державного прогнозування та розроблення програм економічного і соціального розвитку») встановлює

самостійність як один із принципів, на яких ґрунтується розробка місцевих програм соціально-економічного розвитку. Згідно з цим принципом, місцеві органи виконавчої влади та органи місцевого самоврядування в межах своїх повноважень несуть відповідальність за створення, схвалення та виконання прогнозних і програмних документів економічного і соціального розвитку відповідних адміністративно-територіальних одиниць [25].

Цей принцип додатково підтверджується в статті 18 вказаного Закону, де конкретизуються повноваження органів місцевого самоврядування щодо програм соціально-економічного розвитку. Згідно з цим статусом, вони відповідають за розробку таких програм і забезпечують нагляд за виконанням відповідних показників цих програм. Стаття 19 Закону визначає, що посадові особи, винні у порушенні цього закону, підлягають відповідальності згідно з законами України. Це означає, що представники місцевого самоврядування несуть відповідальність за виконання програм.

Таким чином розробка та впровадження місцевих програм соціально-економічного розвитку в Україні мають чітку правову основу. Закон «Про місцеве самоврядування в Україні» надає відповідним місцевим органам влади повноваження зі затвердження цільових та соціально-економічних програм. Принцип самостійності, закріплений у Законі «Про державне прогнозування та розроблення програм економічного і соціального розвитку України», акцентує на важливості відповідальності місцевих органів самоврядування за розробку, затвердження та виконання програм на рівні адміністративно-територіальних одиниць. Документи, такі як Постанова Кабінету Міністрів України № 621, додатково сприяють стандартизації і структуруванню процесу розробки програм, зокрема враховуючи і потреби міських громад. Така системна підтримка та законодавча база визначають ефективний підхід до розвитку місцевих громад через програми соціально-економічного розвитку.

РОЗДІЛ 2

ОСОБЛИВОСТІ РОЗРОБКИ ТА РЕАЛІЗАЦІЇ ПРОГРАМИ СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНОГО РОЗВИТКУ КРИВОРІЗЬКОЇ ТЕРИТОРІАЛЬНОЇ МІСЬКОЇ ГРОМАДИ

2.1. Оцінка фінансово-економічної спроможності Криворізької територіальної міської громади

Економічний потенціал територіальної громади складається з фінансових ресурсів, які формуються за участі суб'єктів господарської діяльності та мешканців, які активно діють на цій території. Ці ресурси, в основному, залежать від результативності цих суб'єктів та рівня доходів населення. Фінансові ресурси є важливим компонентом фінансово-економічного потенціалу громади, оскільки вони визначають фінансову основу для економічного та соціального розвитку громади та є ключовим чинником у формуванні бюджету місцевих органів влади.

О. Ніколаєва та А. Маглаперідзе відзначають, що місцевий бюджет є неодмінною складовою бюджетної системи країни. Він регулює економічні відносини між територіальною громадою, суб'єктами господарювання та фізичними особами. Головна мета цих відносин полягає у формуванні фонду грошових ресурсів та фінансуванні потреб на місцевому рівні, спрямованих на покращення соціально-економічного розвитку територій та підвищення добробуту місцевих громад [21].

Оцінка фінансово-економічної спроможності Криворізької територіальної міської громади є важливим завданням, що вимагає комплексного аналізу та дослідження фінансового стану та економічного розвитку даної територіальної одиниці.

Кривий Ріг (Криворізька міська територіальна громада) – велике індустріальне місто обласного підпорядкування Дніпропетровської області, засноване в 1775 році. Територія міста складає понад 430 км² (довжина з півночі

на південь – 126 км, ширина – 20 км). Відстань від міста до Дніпра – 146 км, Києва – 426 км. Територія міста поділена на 7 районів: Інгулецький, Центрально-Міський, Металургійний, Довгинцівський, Саксаганський, Покровський та Тернівський. За адміністративно-територіальним устроєм до його складу входять 3 селища (Авангард, Гірницьке, Коломійцеве) та 2 села (Новоіванівка, Тернуватий Кут).

Криворізька територіальна міська громада відіграє провідну роль в економіці України, оскільки є основною сировинною базою для розвитку чорної металургії, тобто має стратегічне значення для економічної незалежності та бюджетної системи країни в цілому.

Усього продукція громади відображена приблизно на 6,4% у валовому внутрішньому продукті України та на 7% у можливостях експорту країни. Кривий Ріг має близько 6000 підприємств.

Міська промисловість включає в себе приблизно 90 значущих підприємств у різноманітних галузях, таких як чорна металургія, машинобудування, виробництво будматеріалів, хімічна промисловість, харчова і легка промисловість, і т. д.

У зв'язку з військовими діями в Україні, інформація щодо фінансового стану міського бюджету міста Кривий Ріг на 2021-2022 рр., на момент написання даної роботи, недоступна, про що можна пересвідчитися на офіційній сторінці: <https://openbudget.krmisto.gov.ua> (остання дата звернення 01.09.2023) [2].

Тому, виконаємо аналіз, в якому останнім роком дослідження являється 2020 р. Для проведення докладного аналізу доходної сторони бюджету міста Кривого Рогу, перш за все, потрібно розглянути його окремі компоненти. За допомогою аналітичних таблиць 2.1 і 2.2 ми проведемо аналіз динаміки та структури доходів міського бюджету за період з 2017 по 2020 рік, використовуючи як горизонтальний, так і вертикальний аналіз.

Важливо відзначити, що в період з 2017 по 2019 рік спостерігалось збільшення загальної суми надходжень до бюджету. Зокрема, у 2019 році ця сума становила 7971 292,7 тисяч гривень. Однак, варто відзначити подію, що відбулася

в 2019 році, коли обсяг офіційних трансфертів зменшився на 24,5% у порівнянні з 2018 роком.

Зменшення фінансування бюджету було обумовлено скороченням суми субвенції, яка надавалася місту. Варто відзначити, що ця ситуація позитивно позначилася на збільшенні економічної самодостатності громади.

Ці фактори вплинули на фінансово-економічну ситуацію міста Кривий Ріг протягом вказаного періоду і показують важливий внесок цих підприємств у бюджет міста.

Таблиця 2.1 – Горизонтальний аналіз доходів бюджету м. Кривого Рогу за 2017-2020 рр.

Показники, тис. грн.	Роки				Відхилення (+,-)			Темп приросту (%)		
	2017	2018	2019	2020	2018/ 2017	2019. 2018	2020/ 2019	20 18 20 17	20 19 20 18	202 0/ 201 9
Податкові надходження	3282711,6	3841837,1	5209136	5111817,9	559125,5	1567298,9	-97318,1	17	35,6	-1,87
Неподаткові надходження	231287,8	284984,3	345479,6	200254,1	53696,5	60495,3	-145226	23,2	21,2	-42,04
Доходи від операцій з капіталом	4759,8	8726,1	5531,8	16986,2	3966,3	-3194,3	11454,4	83,3	-36,6	207,06
Офіційні трансферти	2954560,1	3174012,7	2395611,1	1240576,7	219452,6	-778401,6	-1155034	7,4	-24,5	-48,21
Цільові фонди	4477,5	43353	15534,1	20809,9	38875,5	-27818,9	5275,8	868,2	-64,2	33,96
Всього	6477796,8	7352913,2	7971292,7	6590444,8	875116,4	618379,5	-1380848	13,5	8,4	-17,32

Джерело: складено на основі [4]

Аналізуючи наведені показники фінансової діяльності Криворізької територіальної міської громади протягом періоду з 2017 по 2020 рік, можна виокремити декілька ключових висновків.

Податкові надходження значно зростали з 2017 по 2019 рік, досягнувши 5209136 тис. гривень у 2019 році, що становило 17% зростання порівняно з 2017

роком. Проте, у 2020 році спостерігається зменшення доходу до рівня 5111818 тис. гривень. Неподаткові надходження також виросли, але у 2020 році їх значення зменшилося на 42% порівняно з 2019 роком. Доходи від операцій з капіталом значно зросли в 2020 році, досягнувши 16986,2 тис. грн., що є вражаючим зростанням на 207,06% відносно 2019 року. Офіційні трансферти від держави спадали, особливо в 2020 році, коли зменшилися на 24,5%, досягнувши 1240576,7 тис. грн. Цільові фонди також зазнали змін, збільшившись на 33,96% у 2020 році порівняно з 2019 роком. Загальні доходи міського бюджету Кривого Рогу в 2020 році становили 6590 444,8 тис. грн., що є на 17,32% менше, ніж у 2019 році.

Таблиця 2.2 – Вертикальний аналіз доходів бюджету м. Кривого Рогу за 2017-2020 рр.

Показники	2017 рік		2018 рік		2019 рік		2020 рік	
	тис. грн.	питом а ваг; %	тис. грн	питом а вага %	тис. грн	питом а вага %	тис. грн	питома вага %
Податкові надходження	3282711,6	50,68	3841837,1	52,25	5209136	65,35	5111817,9	77,56
Неподаткові надходження	231287,8	3,57	284984,3	3,87	345479,6	4,33	200254,1	3,04
Доходи від операцій з капіталом	4759,8	0,072	8726,1	0,12	5531,8	0,07	16986,2	0,26
Офіційні трансферти	2954560,1	45,61	3174012,7	43,17	2395611,1	30,06	1240576,7	18,82
Цільові фонди	4477,5	0,068	43353	0,59	15534,1	0,19	20809,9	0,32

Джерело: складено на основі [4]

Вертикальний аналіз доходів бюджету Криворізької територіальної міської громади за роки 2017-2020 розкриває структуру та динаміку різних джерел доходів у відсотковому відношенні відносно загального обсягу доходів.

Податкові надходження займають основну частку у доходах бюджету та відзначаються стабільним зростанням протягом аналізованого періоду. У 2017 році вони становили 50,68%, а в 2020 році - вже 77,56% від загальних доходів. Неподаткові надходження, хоча й мають меншу питому вагу, також демонструють певне зростання, зменшуючись лише у 2020 році, коли вони стали

складати 3,04% від загальних доходів. Доходи від операцій з капіталом, хоча їх питома вага невелика, виросли драматично у 2020 році, становлячи 0,26% від загальних доходів, що свідчить про можливість залучення капіталу для додаткового фінансування місцевих проектів. Офіційні трансферти, незважаючи на збільшену питому вагу у 2017 та 2018 роках, зазнали великого зменшення у 2020 році і стали становити 18,82% від загальних доходів. Цільові фонди мають невелику питому вагу в загальній структурі доходів, але також демонструють зростання, особливо у 2020 році, коли вони стали складати 0,32% від загальних доходів. Загалом, вертикальний аналіз показує, які джерела доходів бюджету найбільше внесли в його структуру, а також тенденції їхньої зміни протягом аналізованого періоду.

Перед органами місцевого самоврядування стоїть складне завдання – забезпечити ефективне використання економічного потенціалу своєї території, що є обов’язковою умовою існування адміністративно-територіальної одиниці. Одним із показників, який характеризує якість роботи органів місцевого самоврядування, є коефіцієнт податкової спроможності, який показує рівень достатності податкових доходів місцевих бюджетів для забезпечення видаткових повноважень і розраховується шляхом відношення видатків місцевих бюджетів до податкових доходів. Чим меншим є значення цього показника, тим краще.

Розрахунок коефіцієнта податкової спроможності м. Кривий Ріг наведено у табл. 2.3.

Таблиця 2.3 – Розрахунок коефіцієнта податкової спроможності м. Кривий Ріг за 2018–2020 рр.

Назва	Значення коефіцієнта податкової спроможності		
	за 2018 р.	за 2019 р.	за 2020 р.
Видатки місцевого бюджету, тис. грн	7 261 217,7	8 060 855,6	7 843 474,9
Податкові надходження, тис. грн	3 757 032,1	5 120 138,6	5 111 817,9
Коефіцієнт податкової спроможності	1,93	1,57	1,53

Джерело: складено на основі [4]

Як свідчать дані табл. 2.3, за аналізований період значення коефіцієнта податкової спроможності поступово зменшується з 1,93 у 2018 р. до 1,53 у 2020 р., що є позитивним моментом і свідчить про збільшення можливостей у м. Кривий Ріг здійснювати власні витрати за рахунок власних податкових надходжень. Крім того, зменшення значення коефіцієнта податкової спроможності свідчить і про зростання автономії місцевого органу влади від заходів фінансового вирівнювання.

Однак засвідчувати ефективність формування доходної частини бюджету міста неможливо без аналізу напрямків видатків, особливо в частині порівняння видатків соціального спрямування і видатків, що спрямовуються на забезпечення стратегічних програм економічного розвитку.

Розглянемо, як формувалася витратна частина бюджету м. Кривий Ріг у 2018–2020 рр. (табл. 2.4).

Таблиця 2.4 – Аналіз стану виконання видатків бюджету м. Кривий Ріг за 2018 – 2020 рр.

Показник	За 2018 р.		За 2019 р.		Відхилення		За 2020 р.		Відхилення	
	сума, тис. грн	пит. вага, %	сума, тис. грн	пит. вага, %	абсолютне	у питомій вазі	сума, тис. грн	пит. вага, %	абсолютне	у питомій вазі
Освіта	2240077,6	30,50	2634723,1	33,90	394645,5	3,40	2653781,8	39,03	19058,7	5,13
Охорона здоров'я	941747,2	12,81	929681,0	11,96	-12066,2	-0,85	594488,3	8,74	-335192,7	-3,22
Соціальний захист та соціальне забезпечення	434212,2	5,91	358349,2	4,61	-75863,0	-1,30	400181,5	5,89	41832,3	1,28
Житлово-комунальне господарств, усього	332336,9	4,52	578474,1	7,45	246137,2	2,93	368295,4	5,42	-210178,7	-2,03
Будівництво та регіональний розвиток	202423,7	2,76	264141,6	3,40	61717,9	0,64	615619,6	9,05	351478,0	5,65
Інше	3195280,6	43,50	3006393,2	38,68	-188886,8	-4,82	2167752,0	31,88	-838641,2	-6,8
Разом	7346078,2	100,00	7771762,2	100,00	425684,0	-	6800118,6	100,00	-971643,6	-

Джерело: складено на основі [4]

Дані табл. 2.4, наочно демонструють, що на програми розвитку міста були спрямовані незначні обсяги коштів порівняно із розмірами соціальних видатків.

Погоджуємося із думкою Ю. О. Раделицького, що «переважання видатків соціального спрямування над видатками, що спрямовуються на забезпечення стратегічних програм економічного розвитку, має негативний ефект на розвиток міста. «Проїдання» бюджетних коштів не сприяє соціально-економічному зростанню і формуванню додаткових джерел наповнення місцевих бюджетів. Видаткова політика соціального спрямування характеризується постійним збільшенням потреби у фінансових ресурсах для реалізації соціальних видатків, що вимагає постійного зростання доходів місцевих бюджетів, яке, при цьому, не має жодного економічного підґрунтя» [3].

При цьому стабільно висока частка видатків соціального спрямування не забезпечує високого рівня соціального захисту населення та характеризується низькими показниками якості життя. У той же час зауважимо, що, напевно, міська влада таким чином розподіляючи місцевий бюджет, бере на себе ті функції, які мають забезпечуватися державними гарантіями. Водночас, як позитив, слід відзначити, що видатки на будівництво та регіональний розвиток постійно зростають як у абсолютному значенні, так і у питомій вазі.

В результаті проведеного аналізу фінансово-економічної спроможності Криворізької територіальної міської громади за період з 2017 по 2020 рік можна наголосити, що податкові надходження є основним джерелом доходів міського бюджету, вони значно зросли протягом аналізованого періоду, що свідчить про ефективність збору податків та росту економічної активності міської громади. Однак, важливим аспектом є зменшення офіційних трансфертів у 2020 році, що може створити фінансові виклики для міського бюджету. Доходи від операцій з капіталом та цільові фонди, хоча і мають меншу питому вагу, демонструють можливості для росту та додаткового фінансування місцевих проектів. У зв'язку з фінансовими змінами та невпевненістю, Криворізька територіальна міська громада має потребу у вдосконаленні фінансового планування та розробці стратегій збалансованого бюджету.

Таким чином, за результатами проведеного дослідження можна зробити висновок, що питання посилення ролі бюджетів територіальних громад у проведенні регіональної економічної політики та вирішенні соціальних питань завжди є актуальним і безпосередньо доходам відводиться центральне місце у забезпеченні фінансової самостійності територіальної громади. Загалом, оцінка фінансово-економічної спроможності міської громади вказує на позитивні тенденції у збільшенні доходів, проте вимагає уваги до диверсифікації джерел доходів та розробки стратегій для забезпечення сталої фінансової стійкості міста Кривий Ріг у майбутньому.

2.2. Аналіз програми соціально-економічного розвитку Криворізької територіальної міської громади

У світлі нескінченних можливостей і викликів сучасного світу, важливим завданням керівництва Криворізької територіальної міської громади є розробка та впровадження ефективної програми соціально-економічного розвитку. Ця програма визначає стратегічні пріоритети та шляхи досягнення стабільного і сталого зростання, а також покликана вирішувати актуальні проблеми та вдосконалювати якість життя мешканців нашої міської громади. Аналіз програми соціально-економічного розвитку Криворізької територіальної міської громади стає важливим етапом у цьому процесі, оскільки він дозволяє оцінити наявні можливості, визначити слабкі та сильні сторони, а також спрямовувати зусилля та ресурси на досягнення найважливіших цілей.

Криворізька міська територіальна громада стикається з низкою серйозних проблем, які варто врахувати та вирішити. Серед них варто виділити монопрофільність економіки та залежність від гірничо-металургійного сектору, який значно впливає на бюджет через залежність від глобального ринку. Також важливим є високий показник енергоємності та недостатнє використання інновацій у промисловості. Проблема забруднення атмосферного повітря від промислових підприємств гірничо-металургійного комплексу має серйозний

вплив на середовище та здоров'я громадян. Також наявність та накопичення промислових і побутових відходів, а також проблеми з ефективною їх переробкою та утилізацією, є важливим аспектом екологічного управління. Серйозним викликом є також необхідність відновлення та екологічне оздоровлення водних об'єктів. Спостерігається великий рівень зносу транспортних засобів міського електротранспорту та потреба у їх модернізації. Також існує проблема зношеності муніципальної інфраструктури, зокрема освітніх, медичних, культурних та спортивних закладів. Ці заклади також мають недостатнє фінансове забезпечення, що ускладнює їхню діяльність. Зменшення населення та недостатнє природне відтворення є серйозним викликом, а факти приховування доходів та невивплата працівникам створюють соціальну напругу. Необхідно врахувати й незадовільний стан водопровідних та каналізаційних систем, а також проблеми з оплатою житлово-комунальних послуг споживачами.

Для забезпечення успішної реалізації стратегічних пріоритетів розвитку Криворізької територіальної міської громади на довгостроковий період (2017-2022 роки), була розроблена Програма економічного та соціального розвитку міста. Ця програма враховує основні цілі та завдання, визначені в Державній стратегії регіонального розвитку до 2020 року, а також Стратегії розвитку Дніпропетровської області до 2020 року і міських цільових програм (Додаток А).

Програма слугує плановим інструментом для втілення Стратегічного плану розвитку міста Кривого Рогу до 2023 року, який був затверджений міською радою. Для її успішної реалізації потрібно зосередити матеріальні, людські та фінансові ресурси, спрямовані на спільні дії органів місцевого самоврядування, профспілок, суб'єктів господарювання та громади в цілому з метою досягнення єдиної стратегії розвитку Кривого Рогу.

Під час розробки Програми враховані аналітичні висновки різних виконавчих органів міської ради, даних Управління статистики у м. Кривому Розі і інших місцевих органів виконавчої влади для забезпечення єдиної політики розвитку міста в 2017-2022 роках відповідно до його пріоритетів.

Методичною основою для розробки Програми служать Закон України «Про державне прогнозування та розроблення програм економічного і соціального розвитку України» і Постанова Кабінету Міністрів України від 26 квітня 2003 року «Про розроблення прогнозних і програмних документів економічного і соціального розвитку та складання проекту державного бюджету».

Головна мета Програми полягає в об'єднанні зусиль для підвищення добробуту мешканців міста, вирішення соціально-економічних проблем, забезпечення економічного зростання на основі внутрішнього потенціалу, залучення інвестицій та сприяння інноваціям, забезпечення відкритості та прозорості управління, а також належного функціонування міської інфраструктури та дотримання екологічних стандартів. Співпраця органів виконавчої влади та місцевого самоврядування на виконання зазначених умов передбачає досягнення визначеної у Програмі мети, отримання підтримки громади.

Проведемо аналіз пріоритетних напрямів Програми економічного й соціального розвитку Криворізької територіальної міської громади. Аналіз пріоритетних напрямків є ключовим для розуміння майбутнього розвитку Криворізької міської територіальної громади, оскільки він дозволяє ідентифікувати основні вектори, на які спрямовані зусилля та ресурси міської адміністрації та громадськості. Такий розгляд є важливим, оскільки дозволяє зосередити увагу на найбільш важливих та перспективних сферах розвитку, розробити ефективні стратегії вдосконалення та вирішення проблем, що стоять перед громадою (рис. 2.1 – 2.4).

Конкурентоспроможність як фундаментальний виклик може бути вирішений завдяки розвитку, що ґрунтується на знаннях та професіоналізмі, використанню інноваційних методів та ефективному використанню наявних ресурсів і власності територіальної громади.

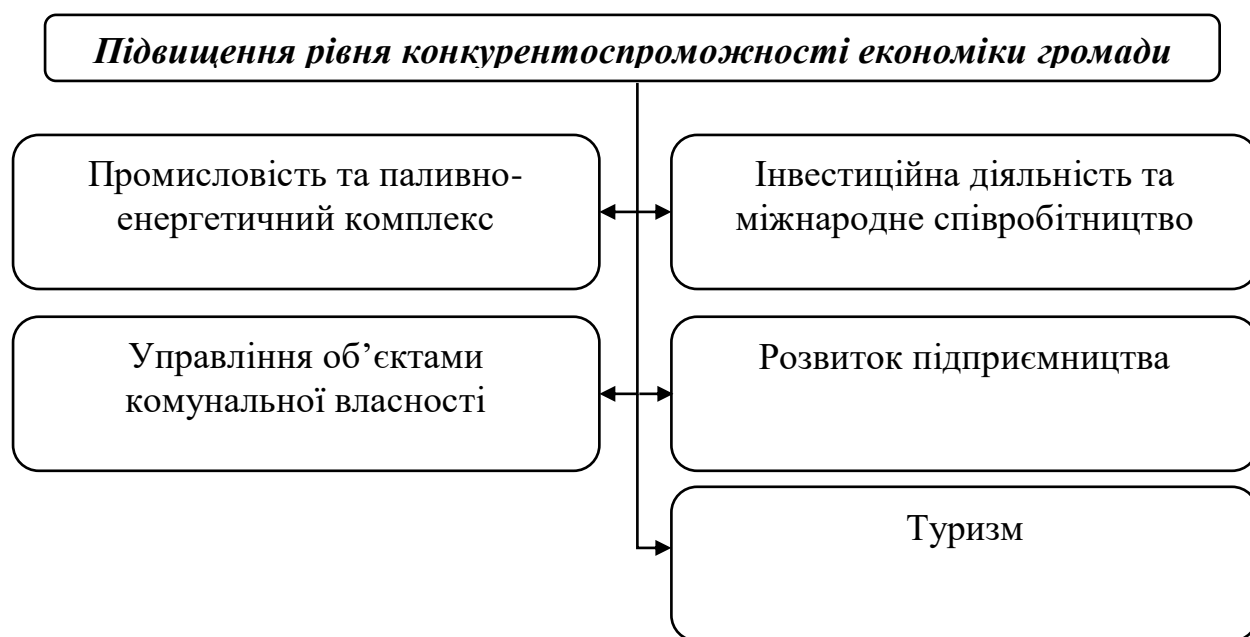

Рисунок 2.1. – Підвищення рівня конкурентоспроможності економіки громади

Джерело: [14]

Криворізька територіальна міська громада здатна забезпечити конкурентоспроможність на міжрегіональному рівні, максимально використовуючи свої конкурентні переваги. Серед них варто виділити геостратегічне положення міста, що визначає його ключове значення у регіоні, зростаючу туристичну привабливість, розвинуті міжнародні зв'язки та активність у залученні інвестицій. До того ж, постійне вдосконалення системи управління містом в цілому є невід'ємним чинником у підтримці конкурентоспроможності та забезпеченні стійкого розвитку.

Якість та комфорт життя - це комплексне поняття, яке відображає загальний стан економічного й соціального розвитку Криворізької територіальної міської громади. Вони охоплюють сукупність аспектів, які впливають на забезпечення благополуччя громадян у соціальному оточенні та визначаються можливістю мешканців отримувати якісні послуги у всіх ключових сферах життя у місті.

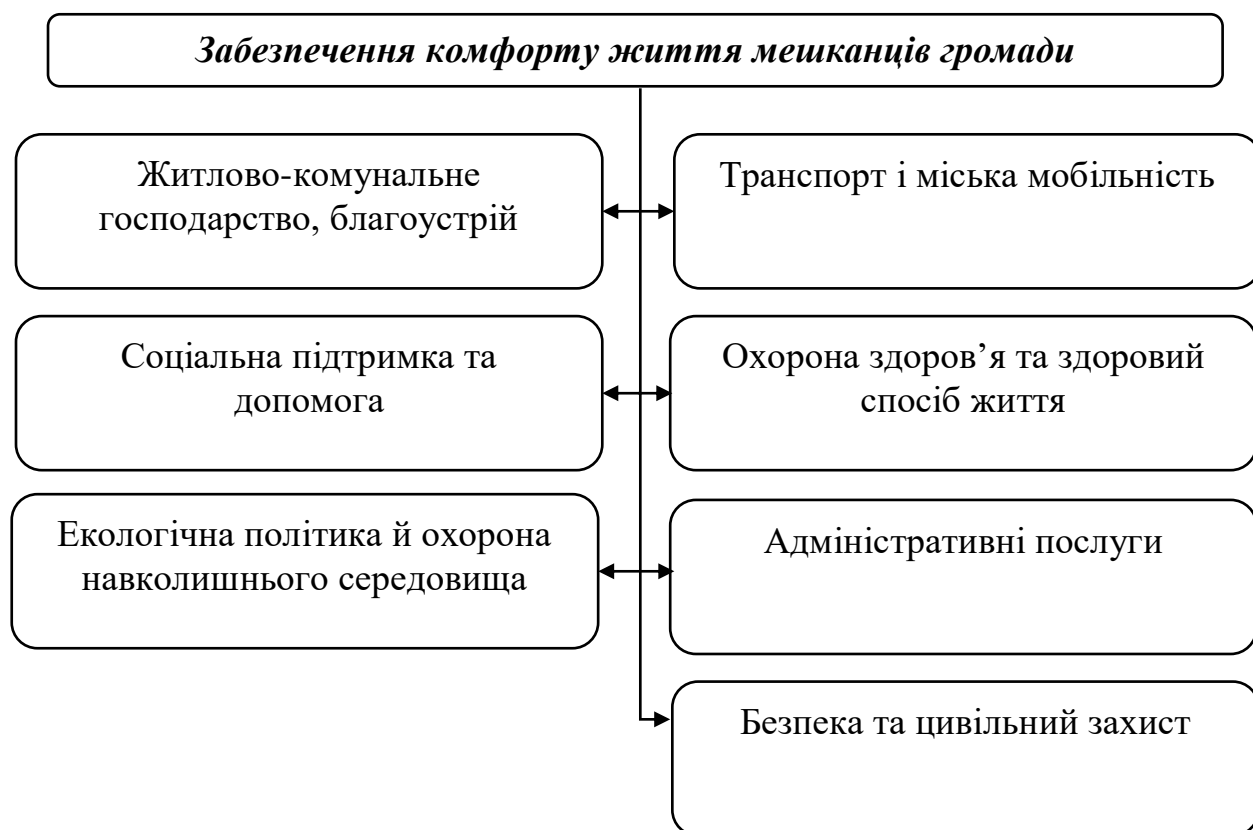

Рисунок 2.2. – Забезпечення комфорту життя мешканців громади

Джерело: [14]

В даний момент набуває важливості подальше поліпшення якості життя через використання сучасних технологій у господарстві та соціумі Криворізької територіальної міської громади. Це означає створення інтегрованої міської інфраструктури на основі впровадження системи «Інтернет-речей», що включає встановлення датчиків, лічильників, та оцінних пристроїв для моніторингу різних аспектів, що підвищує рівень безпеки та сприяє зменшенню негативного впливу на довкілля міста, а також раціональному використанню ресурсів, таких як енергія, тепло, вода тощо.

Розширення парку комунального транспорту, впровадження цифрової інфраструктури та підвищення безпеки є ключовими елементами створення нової системи громадського транспорту, яка не лише модернізує міську транспортну інфраструктуру, а й адаптує її до потреб громади.

Впровадження принципів рівного доступу громадян до якісних адміністративних та соціальних послуг, забезпечення ефективної, доступної та якісної медичної допомоги, збереження екологічної безпеки в місті та зниження негативного впливу на довкілля – це умови, які гарантують високу якість життя та комфорт для мешканців Кривого Рогу.

Рисунок 2.3. – Розвиток людського капіталу

Джерело: [14]

На сучасному етапі розвитку, за впливу інноваційних процесів, значущу роль відіграють інформація та знання, які втілюються через активну участь людини. Таким чином, ключовими факторами у формуванні людського капіталу є удосконалення соціального простору міста, підвищення соціальної сплоченості та інтеграція сфер, таких як освіта, безпека дитини та культура.

Ефективне формування та розвиток людського капіталу базується на інвестиціях, причому основною складовою інвестицій у людський капітал є витрати на освіту. Освіту та професійну підготовку розглядають як специфічну частину інтелектуальної власності людини, яка приносить дохід.

Підвищення рівня доступності освітньої інфраструктури та її оновлення у відповідності до сучасних вимог, організація й проведення творчих заходів та фестивалів для молоді з урахуванням їхніх інтересів та сучасних світових трендів, створення позитивної моделі сімейних відносин через педагогічну просвіту батьків та молоді, а також забезпечення відкритого доступу мешканців міста до

сучасного культурного спадщини сприятимуть вдосконаленню трудового потенціалу у майбутньому.

Рисунок 2.4. – Ресурсне забезпечення розвитку громади

Джерело: [14]

У сучасному світі стрімкі зміни в інноваційній сфері суттєво впливають на економічний та соціальний розвиток громади. Отже, громада потребує адаптації методів та механізмів організації управлінських процесів місцевого самоврядування. При цьому, у процесі ресурсного забезпечення територіальної громади бере участь не лише посадовий апарат органів місцевого самоврядування, що здійснює управлінські функції, а й члени територіальної громади, які повинні брати участь у вирішенні соціально-економічних завдань.

Ефективним інструментом залучення громади до управління та поліпшення діалогу між владою та громадськістю є проект «Громадський бюджет», який передбачає співпрацю в рамках формування бюджету та стимулює розвиток громадських ініціатив.

Розробка та вдосконалення мобільного додатку «Мій Кривий Ріг — Smart City», системи фінансового контролю «Відкритий бюджет», впровадження платформи електронної демократії (е-петиції, е-сервіси), електронного майданчика «Путівник інвестора», розвиток офіційного вебпорталу громади «Криворізький ресурсний центр» та вебсайту Криворізької міської ради та її

виконавчого комітету та інші електронні ресурси сприяють налагодженню комунікації «влада-громадськість» та інтегрують інформаційно-аналітичну систему в міські електронні платформи взаємодії.

Реалізація цих е-ресурсів неможлива без головного джерела, що характеризує стан економіки та є джерелом її розвитку – фінансового забезпечення. Основною умовою фінансового забезпечення є формування стабільної дохідної бази для фінансування важливих сфер та пріоритетних напрямів розвитку територіальної громади.

Громада повинна повністю використовувати та мобілізувати власні ресурси, які, у кінцевому результаті, забезпечать досягнення економічних, соціальних, екологічних, інноваційних цілей. Маючи достатні ресурси, громада матиме всі необхідні можливості та умови для розвитку й нормального функціонування згідно з поставленими завданнями.

Основні показники Програми базуються на намірах господарюючих суб'єктів громади, пропозиціях структурних підрозділів виконкому міської ради та враховують існуючі тенденції соціально-економічного та культурного розвитку громади та поточну економічну ситуацію в країні.

Програма соціально-економічного розвитку є стратегічним документом, спрямованим на поліпшення якості життя мешканців та зміцнення економічної стійкості міста. Проведення SWOT-аналізу (Strengths - Strengths, Weaknesses - Weaknesses, Opportunities - Opportunities, Threats - Threats) надає можливість проаналізувати та глибше розглянути всі аспекти програми та оцінити її ефективність. Цей аналіз ґрунтується на вивченні внутрішніх сильних та слабких сторін міста, а також зовнішніх можливостей та загроз, які можуть вплинути на його соціально-економічну стійкість та розвиток. SWOT-аналіз є потужним інструментом для ідентифікації ключових факторів, що сприяють або стримують розвиток міської територіальної громади.

Сильні сторони (Strengths) програми можуть включати досягнуті результати, такі як зростання обсягу інвестицій, розвиток інфраструктури, покращення рівня освіти та медичної допомоги. Також, важливо враховувати

ресурси та фінансову підтримку, які програма отримала. Слабкі сторони (Weaknesses) можуть включати відсутність необхідних ресурсів для втілення всіх запланованих заходів, можливі проблеми у виконанні бюджету та управлінні проектами. Можливості (Opportunities) для подальшого розвитку можуть включати розвиток нових галузей економіки, можливості для підвищення інвестицій та розширення програми на базі попередніх успіхів. Загрози (Threats) можуть включати зміни в економічному оточенні, політичні ризики та інші чинники, що можуть негативно вплинути на реалізацію програми.

У проведенні SWOT-аналізу програми соціально-економічного розвитку Криворізької територіальної міської громади ми плануємо детально дослідити ці аспекти та надати об'єктивну оцінку ефективності програми, а також запропонувати рекомендації для подальшого вдосконалення стратегії розвитку громади.

На перший погляд, внутрішні сильні сторони можуть включати наявні ресурси, кадровий потенціал та вже досягнуті успіхи програми. У контексті зовнішнього середовища ми проаналізуємо можливості, які можуть виникнути внаслідок сприятливих економічних умов та соціальних тенденцій.

Здійснивши SWOT-аналіз, ми маємо можливість краще зрозуміти перспективи розвитку, що є корисно при аналізі та вдосконаленні програми соціально-економічного розвитку Криворізької територіальної міської громади.

SWOT-аналіз Програми економічного та соціального розвитку, вказує на комплексні виклики і проблеми, які можуть вплинути на розвиток Криворізької міської територіальної громади. Ці фактори охоплюють економічні, екологічні, соціальні та політичні аспекти. До цих викликів входять міграція населення, нестабільність у різних сферах, погіршення екології, погіршення демографічних показників, відсутність ринків для продукції, соціальна напруга, природні та техногенні катастрофи, вплив політичних факторів на інвестиційну привабливість, інфляція, конкуренція між громадами за ресурси, фінансово-економічна криза, інерційність державних процесів та зниження покупної спроможності населення.

Таблиця 2.5 – SWOT-аналіз Програми економічного та соціального розвитку
Криворізької міської територіальної громади

SWOT-аналіз	
Сильні сторони	Можливості
<ol style="list-style-type: none"> 1. Нові можливості, нові ідеї 2. Позиція громади під час передачі влади в процесі децентралізації в Україні 3. Зростаюча довіра серед громадян. 4. Збереження національної спадщини і культурної історії. 5. Достатній запас природних ресурсів та екологічний капітал. 6. Вигідне географічне розташування територіальної громади. 7. Високий рівень освіченості населення. 8. Відносно здорова екологічна ситуація. 9. Розвинена інфраструктура адміністративного центру громади. 10. Наявність різноманітних соціальних установ. 11. Присутність необхідної транспортної та комунікаційної інфраструктури, а також комунальних мереж. 12. Наявність залізничного сполучення. 13. Приступність сучасних засобів зв'язку та Інтернету. 14. Доступ до газопостачання та стабільного електропостачання. 15. Можливість ведення фермерської діяльності завдяки наявності земель. 16. Наявність вільних сегментів для підприємницької діяльності. 17. Привабливість для інвестицій. 18. Людський резерв та потенціал кадрів. 19. Розвинені особисті сільськогосподарські господарства, а також малі та середні підприємства. 	<ol style="list-style-type: none"> 1. Продовження розвитку зеленої та нестандартної енергетики. 2. Участь у інвестиційних ініціативах. 3. Підвищення рівня обробки сільськогосподарської продукції і створення готового продукту. 4. Ефективне використання невикористаних об'єктів комунальної власності. 5. Розвиток туристичного потенціалу регіону. 6. Можливість надавати соціальні послуги іншим громадам. 7. Покращення якості життя мешканців та індексу щастя. 8. Розвиток людського потенціалу населення. 9. Розширення нетрадиційної народної медицини. 10. Переробка відходів та вторинних ресурсів. 11. Наявність програм для розвитку територіальної громади на місцевому, державному та регіональному рівнях. 12. Залучення спільного фінансування для місцевих проектів через обласні конкурси і Державний фонд регіонального розвитку. 13. Залучення ресурсів мешканців громади для втілення соціально важливих ініціатив. 14. Пропаганда корпоративної соціальної відповідальності в бізнес-середовищі України. 15. Можливість громади контролювати всі аспекти діяльності для запобігання корупції. 16. Використання Інтернет-ресурсів для просування громади та інформування громадян про діяльність міської ради. 17. Можливість залучення додаткових джерел фінансування для розвитку інфраструктури.

Сильні сторони	Можливості
	18. Підвищення фінансової автономії громади. 19. Потенціал для розвитку ринків праці, виробництва, товарів та послуг. 20. Розширення малого бізнесу. 21. Розвиток аграрного сектору.
Слабкі сторони	Загрози
1. Недостатні фінансові ресурси. 2. Незадовільний стан місцевої інфраструктури, включаючи дороги та будівлі. 3. Брак високооплачуваних робочих місць у громаді. 4. Обмежений кадровий потенціал у певних сферах. 5. Негативна демографічна ситуація. 6. Недостатня доступність медичних послуг. 7. Відходи та вторинні ресурси. 8. Маленька громадська активність. 9. Обмежена кількість орендарів (за винятком земельних ділянок). 10. Відсутність інвентаризації. 11. Міграція робочої сили як причина втрати трудових ресурсів. 12. Низький рівень життя населення. 13. Проблеми з якістю водопостачання і питної води. 14. Постійні зміни цін і тарифів на енергоносії. 15. Невиразна позиція представників малого бізнесу. 16. Втрата конкурентних позицій в аграрному секторі. 17. Потреба у значних інвестиціях в інфраструктуру Криворізької міської ради при очікуваннях громадян у швидких покращеннях у громаді.	1. Масова міграція робочої сили. 2. Нестабільна ситуація у сфері соціальної, економічної, політичної та законодавчої сфер. 3. Значне погіршення екологічного стану при інтенсивному господарюванні. 4. Погіршення демографічних показників населення. 5. Відсутність ринків для реалізації сільськогосподарської продукції. 6. Висока соціальна напруга. 7. Природні та техногенні катастрофи. 8. Політична ситуація в країні, яка впливає на інвестиційну привабливість територіальної громади. 9. Зростання інфляційних процесів. 10. Конкуренція між об'єднаними громадами за доступ до ресурсів, включаючи фінансування з Державного фонду регіонального розвитку та інше. 11. Заглиблення фінансово-економічної кризи може обмежити джерела фінансування для реалізації місцевих розвиткових проектів. 12. Інерційність державних процесів, що впливає на активність населення. 13. Зменшення внутрішнього обігу товарів через низьку покупільну спроможність населення.

Джерело: складено на основі [14]

Вирішення цих проблем вимагатиме спільних зусиль влади, громадян та підприємств. Створення ефективної стратегії розвитку, інвестування в галузі, які забезпечують сталість та стійкість, а також підтримка соціальних ініціатив та інфраструктурних проектів можуть допомогти забезпечити позитивний розвиток громади в умовах таких викликів. Також варто звернути увагу на можливості, які має Криворізька громада, такі як власні ресурси, можливості для приваблення

інвестицій та розвиток місцевих ініціатив. Важливим є також співпраця із сусідніми громадами та державними органами для спільного розв'язання цих проблем.

У результаті аналізу пріоритетних напрямів Програми економічного та соціального розвитку Криворізької територіальної міської громади виокремлено кілька ключових аспектів. Серед них слід назвати розширення соціальної інфраструктури, підвищення якості освіти та медичних послуг, розвиток економічних секторів, спрямованих на збалансований розвиток міста, а також впровадження сучасних технологій у територіальне господарство.

Аналіз програми соціально-економічного розвитку Криворізької територіальної міської громади вказує на ключові напрями та стратегічні завдання, спрямовані на стале покращення якості життя мешканців та ефективне використання економічного потенціалу міста. Програма передбачає інтеграцію сучасних технологій та інновацій у всі сфери життєдіяльності громади. Зокрема, особлива увага приділяється розвитку інфраструктури, впровадженню цифрових технологій у комунальний сектор, а також створенню сприятливих умов для розвитку підприємництва та інвестицій. У програмі акцентується увага на підвищенні якості освіти та розвитку галузей, що важливі для економічного зростання. Розширення соціальних програм та поліпшення медичного обслуговування є також одними з основних цілей, спрямованих на підвищення рівня благополуччя населення. Важливим аспектом є залучення громадськості до управління та ухвалення стратегічних рішень. Програма передбачає розширення можливостей громадян для участі у прийнятті рішень через впровадження механізмів громадського контролю та участі у формуванні бюджету.

Таким чином, програма соціально-економічного розвитку Криворізької територіальної міської громади є документом, спрямованим на забезпечення сталого та інклюзивного розвитку міста, задоволення потреб та інтересів мешканців, а також підвищення конкурентоспроможності міської території в умовах сучасного соціально-економічного середовища.

2.3. Оцінка ефективності реалізації програми соціально-економічного розвитку

Реалізація програми соціально-економічного розвитку є ключовою складовою успішного становлення будь-якої місцевої громади. Криворізька територіальна міська громада не є винятком, і в рамках цього контексту стає надзвичайно важливим визначити ефективність реалізації її програми соціально-економічного розвитку. Ця програма визначає шляхи й методи досягнення сталого економічного зростання та покращення соціального благополуччя населення. Важливо не лише сформулювати амбітні цілі та завдання, але й забезпечити їх ефективну реалізацію, що має безпосередній вплив на якість життя громади та її економічний прогрес.

Криворізька територіальна міська громада має перед собою великі завдання і виклики, пов'язані з підвищенням якості життя своїх мешканців, створенням сприятливих умов для розвитку бізнесу та підтримки соціальних ініціатив. Оцінка ефективності програми соціально-економічного розвитку стане ключовим інструментом для визначення досягнутих результатів і визначення подальших кроків у стратегії розвитку міської громади.

Програму розроблено на основі комплексного аналізу демографічної ситуації, стану використання природного, виробничого та трудового потенціалу, конкурентоспроможності економіки, оцінки рівня розвитку економіки і соціальної сфери, з урахуванням впливу внутрішніх та зовнішніх політичних, економічних та інших факторів.

Ефективність планування соціально-економічного розвитку громади впливає на успішність забезпечення фінансовими ресурсами, необхідними для втілення заходів, передбачених у програмі соціально-економічного розвитку громади. Для здійснення фінансової підтримки цих заходів необхідно координувати процеси залучення та ефективного використання бюджетних коштів, коштів відомств і підприємств. Це створює актуальну потребу в більш докладному аналізі процесу формування та використання фінансової бази

громади, який відображається у балансуванні всіх фінансових ресурсів адміністративно-територіальної одиниці, спрямованих на виконання завдань, визначених комплексною програмою. Ми розглянемо існуючий механізм формування фінансової бази Криворізької територіальної міської громади.

Досвід свідчить, що на сьогодні відсутні уніфіковані методологічні підходи до аналізу фінансових ресурсів регіону. Це ускладнює збір і обробку даних про існуючий механізм формування, розподілу та використання фінансових ресурсів на місцях і призводить до труднощів у оцінці діючої регіональної фінансової політики.

Основні показники економічного та соціального розвитку міста на цей період відіграють важливу роль у визначенні досягнутого прогресу і виявленні потенційних проблем (табл. 2.6).

У наданій таблиці 2.6, ми можемо спостерігати динаміку основних показників економічного та соціального розвитку міста протягом періоду з 2019 по 2023 роки. З погляду економічного розвитку важливим є зростання обсягу реалізованої продукції промисловості з 176,7 млрд грн в 2019 році до 288,3 млрд грн в 2021 році. Однак, варто відзначити, що в 2022 році цей показник відсутній, причиною чого є уведення з 24.02.2022 воєнного стану, що унеможливило розроблення реалістичних очікуваних показників з деяких напрямів. Зовнішньоекономічна діяльність також відображає ріст зовнішньо торговельного обороту та експорту, хоча імпорт також зростає, що може впливати на зовнішній баланс.

У соціальній сфері можна відзначити позитивні тенденції, такі як зростання середньомісячної заробітної плати працівників та зменшення заборгованості за житлово-комунальними послугами. Однак кількість безробітних має коливання з 3 024 осіб в 2019 році до 3 500 осіб в 2023 році. У сфері підприємництва та споживчого ринку, кількість працівників, зайнятих у малому підприємстві, має відносно стабільний ріст, і загальний обсяг товарообігу підприємств роздрібною торгівлі зростає протягом років.

Таблиця 2.6 – Основні показники економічного та соціального розвитку міста на 2017–2023 роки (Додаток Б)

Показники	Одиниця , виміру	Факт			Очікуване	Прогноз
		2019	2020	2021	2022	2023
1	2	3	4	5	6	7
<i>Промисловість</i>						
Обсяг реалізованої продукції промисловості в діючих цінах підприємств, усього	млрд грн	176,7	182,5	288,3	-	217,8
Темпи росту обсягу реалізованої продукції	у % до попереднього року	103,6	103,3	158,0	-	-
<i>Зовнішньоекономічна діяльність</i>						
Обсяг зовнішнього торговельного обороту товарів і послуг	млн дол США	5 413,5	5 465,8	8 442,4	5 071,3	5 955,7
Обсяг експорту товарів і послуг	млн дол США	4 078,1	4 515,5	7 232,9	4 289,4	5 147,2
у % до попереднього року		112,0	110,7	160,2	59,0	120,0
Обсяг імпорту товарів і послуг	млн дол США	1 335,4	950,3	1 209,5	781,9	808,5
у % до попереднього року		106,9	71,2	127,3	65,0	103,4
<i>Показники рівня життя та розвитку соціальної сфери</i>						
Середньомісячна заробітна плата штатного працівника	грн	12 480,0	13 511,0	15 139,0	13 200,0	13 200,0
Темпи росту середньомісячної заробітної плати працівників	у % до попереднього року	126,0	108,3	112,0	87,2	100,0
Заборгованість з виплати заробітної плати (на кінець року), усього	тис. грн	65 796,0	25 731,9	34 210,8	53 879,0	48 491,1
Кількість зареєстрованих у центрах зайнятості безробітних	осіб	3 023,0	5 356,0	3 115,0	3 700,0	3 500,0
<i>Розвиток підприємництва та споживчого ринку</i>						
Кількість працівників, зайнятих у середньому підприємстві	тис. осіб	54,4	54,7	55,5	-	-
Темпи росту чисельності працівників, зайнятих у середньому підприємстві	у % до попереднього року	112,0	100,5	101,5	-	-
Кількість працівників, зайнятих у малому підприємстві	тис. осіб	17,3	16,8	16,9	17	17,1

Продовження табл. 2.6

<i>Розвиток підприємництва та споживчого ринку</i>						
Темпи росту чисельності працівників, середньому підприємстві	у % до попереднього року	109,7	97,1	100,6	100,6	100,6
Загальний обсяг товарообігу підприємств роздрібною торгівлі	млн грн	15 078,6	16 622,6	17 091,0	-	-
Темпи росту обсягу товарообігу підприємств роздрібною торгівлі	у % до попереднього року	116,1	109,6	103,0	-	-
<i>Стан розрахунків за житлово-комунальні послуги</i>						
Обсяг боргу населення за житлово-комунальні послуги	млн грн	2 337,4	2 748,7	1 994,1	2 381,7	2929,4
Темп росту (зменшення) заборгованості населення з оплати житлово-комунальних послуг	у % до попереднього року	138,4	117,5	-	119,4	123,0
Рівень оплати населенням житлово-комунальних послуг	%	79,4	84,3	-	70,0	65,0

Джерело: складено на основі [36]

Оцінюючи перелік соціально-економічних міських цільових програм, запланованих для виконання у місті Криворізькій територіальній громаді протягом 2023 року, можна відзначити широкий спектр ініціатив, спрямованих на поліпшення якості життя та ефективне функціонування міста. Важливими напрямками програм є охорона здоров'я (програми «СТОП-інфаркт» та «Здоров'я нації»), екологічна безпека (програма вирішення екологічних проблем Кривбасу), інфраструктурний розвиток (програми розвитку дорожнього руху, об'єктів благоустрою та комунального господарства), підтримка малого та середнього підприємництва та залучення інвестицій. Необхідно врахувати важливість реалізації програми економічного та соціального розвитку міста на 2017-2023 роки, оскільки вона охоплює комплексні заходи для забезпечення стійкого розвитку різних сфер міського життя. Результати виконання цих програм

визначають соціально-економічну динаміку та благополуччя мешканців міста у найближчі роки (Додаток Б).

Отже, за даний період можна зробити оцінку ефективності реалізації програми соціально-економічного розвитку Криворізької територіальної міської громади, позитивні тенденції ми спостерігаємо у промисловості, зовнішньоекономічній діяльності та розвитку підприємництва, що свідчать про успішну реалізацію стратегічних завдань програми. Зокрема, збільшення обсягу реалізованої продукції та зростання торговельного обороту вказують на підвищення економічного потенціалу міста. Крім того, поліпшення рівня заробітних плат та зменшення безробіття свідчать про успішні заходи у сфері соціально-економічного розвитку.

Однак існуюча заборгованість населення за комунальні послуги вимагає уваги та ефективних заходів для досягнення фінансової стабільності та покращення якості життя громадян. Таким чином, щоб забезпечити сталий розвиток та досягти поставлених цілей програми соціально-економічного розвитку, важливо продовжувати роботу над зміцненням економічних можливостей міста та сприяти розвитку підприємництва, спрямовуючи зусилля на збалансування та підтримку різних сфер міського господарства.

РОЗДІЛ 3

ШЛЯХИ УДОСКОНАЛЕННЯ РОЗРОБКИ ПРОГРАМИ СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНОГО РОЗВИТКУ ТЕРИТОРІАЛЬНОЇ ГРОМАДИ В УМОВАХ ДЕЦЕНТРАЛІЗАЦІЇ

3.1. Перспективи використання програмних методів планування соціально-економічного розвитку територіальних громад в умовах децентралізації

Децентралізація в Україні, яка розпочалася в 2014 році, передбачала передачу повноважень у сфері соціально-економічного розвитку від держави до місцевого самоврядування. Цей процес вимагав від територіальних громад розробки та реалізації власних програм соціально-економічного розвитку.

Однією з основних функцій стратегічного управління в Україні є програмне планування соціально-економічного розвитку території, що включає у себе процес визначення цілей, установлення пріоритетів у соціально-економічному розвитку територій, а також засобів та методів досягнення цих цілей [10, с. 77].

Програмно-цільовий метод управління розвитком України у сучасних умовах сприяє впровадженню комплексного підходу до розвитку об'єкта управління як єдиної системи, яка охоплює всі соціально-економічні процеси. Цей метод дозволяє зв'язати соціальні цілі та завдання з ресурсами, необхідними для їх виконання.

Програмне планування - це процес розробки і реалізації комплексу заходів, спрямованих на досягнення конкретних цілей і завдань, яке дозволяє системно підійти до вирішення проблем розвитку громади, забезпечити координацію діяльності різних органів і організацій, а також забезпечити ефективне використання ресурсів.

Важливість використання програмного методу у стратегічному управлінні територіальною громадою полягає у тому, що завдання розв'язання наявних

соціально-економічних проблем виявляються об'єктивно складнішими, ніж можливості їх вирішення. Унаслідок цього потрібно проводити відбір проблем, які будуть включені до програмного планування, з особливою увагою та обґрунтуванням [18].

Програмні методи планування є ефективним інструментом для розробки та реалізації програм соціально-економічного розвитку. Вони дозволяють територіальним громадам розробляти всеосяжну та комплексну стратегію розвитку, яка враховує всі аспекти життя громади. Програмні методи планування також сприяють координації діяльності різних органів місцевого самоврядування та залученню громадськості до процесу планування.

В умовах децентралізації та поглиблення ролі місцевих органів управління програмні методи планування стають надзвичайно важливим інструментом для досягнення сталого та збалансованого соціально-економічного розвитку територіальних громад. Вони надають можливість системного та інтегрованого підходу до аналізу, проектування та реалізації стратегій розвитку [52].

Програмні методи планування мають ряд переваг, які роблять їх перспективними для використання в умовах децентралізації (рис. 3.1).

Рисунок 3.1. – Переваги використання програмних методів планування соціально-економічного розвитку територіальних громад в умовах децентралізації

Джерело: розроблено автором

Специфіка програмних методів полягає в їхній системності, що дозволяє охопити всі аспекти розвитку громади. Врахування економічних, соціальних, екологічних та культурних факторів дозволяє розробити комплексні програми,

орієнтовані на підвищення якості життя мешканців, розвиток підприємництва та забезпечення сталості розвитку.

Крім того, програмне планування сприяє ефективній координації різних органів та організацій, що працюють на території громади, що дозволяє уникнути дублювання зусиль та конфліктів інтересів, забезпечуючи спільний напрямок розвитку та оптимальне використання ресурсів.

Однією з ключових переваг програмного планування є його ефективність. Цей метод дозволяє враховувати різноманітні аспекти та потреби громади, а також забезпечує оптимальне використання доступних ресурсів. Ефективне планування та управління розвитком є передумовою для сталого зростання громад та їх адаптації до змінних умов і викликів сучасного світу.

В умовах децентралізації програмні методи планування можуть бути використані для досягнення таких цілей (рис. 3.2).

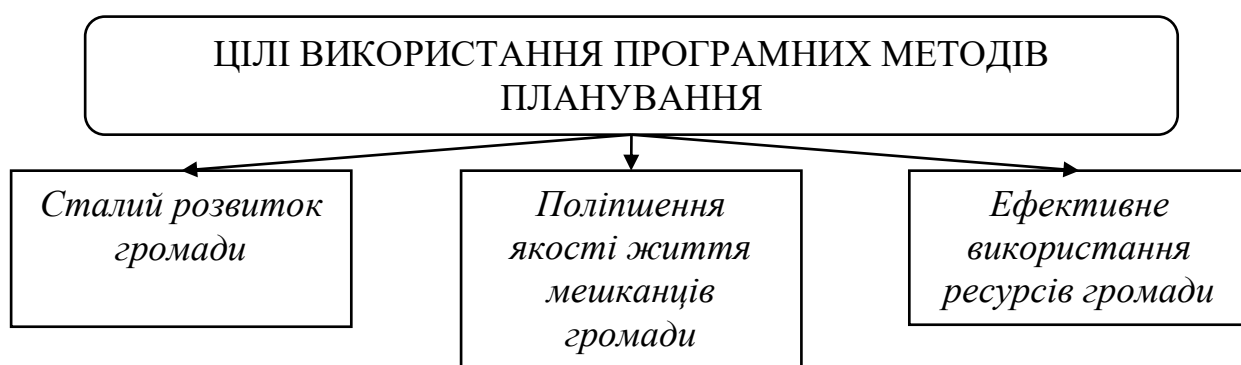

Рисунок 3.2. – Цілі використання програмних методів планування соціально-економічного розвитку територіальних громад в умовах децентралізації

Джерело: розроблено автором

Програмні методи планування є потужним інструментом для досягнення ключових цілей, пов'язаних з покращенням якості життя та сталого розвитку громад, в умовах децентралізації. Програмне планування спрямоване на стале зростання громади в довгостроковій перспективі, охоплюючи економічні, соціальні та екологічні аспекти, що дозволяє розробити комплексні стратегії та

заходи, спрямовані на вирішення конкретних проблем і викликів, з якими стикається громада [51].

Однією з головних цілей програмного планування є покращення якості життя мешканців громади, що досягається шляхом аналізу потреб та пріоритетів мешканців та розробки програм, спрямованих на задоволення цих потреб. Програмні методи дозволяють спрямувати ресурси, включаючи фінансові та матеріальні, на ті сфери, які мають найбільший вплив на покращення якості життя та добробуту громади.

Крім того, програмне планування сприяє ефективному використанню ресурсів, спрямованих на розвиток громади, що означає оптимізацію розподілу фінансових, людських та інших ресурсів з метою досягнення максимальних результатів у вирішенні проблем та досягненні стратегічних цілей розвитку. Програмне планування забезпечує спрямування зусиль та ресурсів на найбільш пріоритетні сфери, що дозволяє громаді максимізувати свій потенціал та досягати стійкого зростання.

Також до переваг програмних методів планування, які можуть бути особливо корисними в умовах децентралізації входить те що вони:

- дозволяють територіальним громадам розробляти всеосяжну та комплексну стратегію розвитку, яка враховує всі аспекти життя громади. Це особливо важливо в умовах децентралізації, коли територіальні громади отримують більше повноважень у сфері соціально-економічного розвитку;

- можуть допомогти територіальним громадам отримати доступ до фінансових ресурсів та інших форм підтримки з боку держави та міжнародних організацій. Це може бути особливо важливим для територіальних громад, які мають обмежені фінансові ресурси.

Однак, використання програмних методів планування в умовах децентралізації також пов'язане з певними ризиками:

- розробка та реалізація програм соціально-економічного розвитку може бути складним і трудомістким завданням. Це вимагає від територіальних громад наявності відповідних експертних та управлінських ресурсів;

– існує ризик, що програми не будуть належним чином імплементовані, що може призвести до неефективного використання ресурсів, що може бути пов'язано з недостатньою мотивацією органів місцевого самоврядування або зацікавлених сторін, а також з відсутністю належного моніторингу та оцінки результатів реалізації програм.

Таким чином, програмні методи планування є невід'ємною та надзвичайно ефективною складовою у сучасному контексті децентралізації. Ці методи дозволяють розробити та реалізувати комплексні стратегії та програми, спрямовані на досягнення стратегічних цілей розвитку громад. Враховуючи економічні, соціальні, екологічні та культурні аспекти, програмне планування створює сприятливі умови для сталого розвитку та поліпшення якості життя мешканців. Програмні методи дозволяють визначити пріоритети та напрями розвитку громади, забезпечуючи ефективне використання ресурсів та координацію дій різних органів та організацій. Програми, спрямовані на підтримку малого та середнього підприємництва, а також розвиток житлово-комунального господарства, відіграють важливу роль у забезпеченні сталого економічного зростання та поліпшення умов проживання громадян.

Отже, програмне планування має стратегічне значення для розвитку територіальних громад, сприяючи їхньому сталому зростанню та успішній адаптації до сучасних викликів та змін у суспільстві.

3.2. Покращення організаційно-економічного і правового забезпечення розробки програми соціально-економічного розвитку територіальної громади

Розробка ефективних програм соціально-економічного розвитку територіальних громад є ключовим елементом будь-якої стратегії сталого зростання та підвищення якості життя населення. Вона розробляється з метою забезпечення сталого розвитку громади, підвищення рівня життя її мешканців, а також ефективного використання наявних ресурсів. Організаційно-економічне та

правове забезпечення цих програм визначає їх успішність та можливість досягнення стратегічних цілей розвитку громади. Тому важливо акцентувати увагу на належному вдосконаленні організаційних, економічних та правових аспектів розробки програм, щоб сприяти сталому зростанню, підвищенню рівня соціального забезпечення та ефективності господарської діяльності територіальної громади [26].

Першочерговим завданням є вдосконалення механізмів розробки та впровадження програм соціально-економічного розвитку, забезпечуючи їх адаптацію до специфічних потреб громади та врахування її ресурсного потенціалу. Доцільно створити ефективну координаційну структуру, яка б забезпечувала згуртованість та спільну спрямованість усіх зацікавлених сторін, зокрема органів влади, громадських організацій та бізнес-середовища, щоб спільно формувати та реалізовувати програми, спрямовані на покращення соціально-економічного статусу територіальної громади.

Для забезпечення ефективної розробки програми соціально-економічного розвитку територіальної громади необхідно покращити її організаційно-економічне і правове забезпечення.

Покращення організаційно-економічного і правового забезпечення розробки Програми має базуватися на таких принципах: прозорість, підзвітність, участь громадян, ефективність.

Організаційно-економічне забезпечення розробки програми соціально-економічного розвитку територіальної громади є критичним аспектом, оскільки воно визначає ефективність та успішність її реалізації. Створення ефективної системи планування і управління є важливим кроком у забезпеченні спільного напрямку дій та спрямованості усіх відповідальних органів та учасників процесу [27].

Важливим напрямом покращення організаційно-економічного забезпечення розробки програми соціально-економічного розвитку територіальної громади є створення ефективної системи планування і управління. Ця система повинна забезпечити:

- узгодження діяльності всіх органів місцевого самоврядування, які беруть участь у розробці програми;
- залучення широкого кола зацікавлених сторін до процесу розробки програми;
- ефективне використання наявних ресурсів для реалізації програми.

Перш за все, узгодження діяльності органів місцевого самоврядування є необхідним для того, щоб уникнути дублювання зусиль та конфліктів інтересів. Це передбачає чітку організаційну структуру та систему спільного вирішення завдань, спрямованих на реалізацію програми. Крім того, важливо залучати до цього процесу широке коло зацікавлених сторін, включаючи місцевих мешканців, громадські організації, підприємства та експертну громадськість. Це сприятиме більш комплексному та об'єктивному підходу до розробки програми, враховуючи різноманітні потреби та інтереси громади.

Ефективне використання наявних ресурсів є ключовим аспектом забезпечення успішності програми. Це включає оптимальне розподілення фінансових, людських та матеріальних ресурсів з урахуванням стратегічних цілей та завдань розвитку громади. Важливо розробити механізми моніторингу та оцінки використання ресурсів для забезпечення ефективності та оптимізації управління процесом реалізації програми.

Для створення ефективної системи планування і управління необхідно:

- розробити єдині методичні рекомендації щодо розробки програм соціально-економічного розвитку територіальної громади (ці рекомендації повинні містити в собі загальні підходи до розробки Програм, методичні інструменти, а також вимоги до їхнього змісту та структури);
- створити консультативно-дорадчі органи з питань планування і управління місцевим розвитком, (дані органи повинні включати представників органів місцевого самоврядування, бізнесу, громадськості та інших зацікавлених сторін. Вони повинні сприяти узгодженню інтересів різних учасників процесу розробки Програми);

– запровадити механізми стимулювання органів місцевого самоврядування до ефективної розробки та реалізації програм соціально-економічного розвитку, (ці механізми можуть включати в себе фінансові стимули, надання додаткових повноважень органам місцевого самоврядування, а також визнання їхніх досягнень у сфері місцевого розвитку);

Для ефективного організаційно-економічного забезпечення розробки та реалізації програми соціально-економічного розвитку територіальної громади необхідно зосередитися на створенні єдиної та структурованої системи методичних рекомендацій. Ці рекомендації повинні бути зорієнтовані на конкретні особливості громади, її потенціал та потреби. Такий документ має включати крок за кроком план розробки програми, враховуючи аспекти аналізу, участі громади, розподілу ресурсів, моніторингу та оцінки результатів. Це забезпечить чіткий орієнтований план для всіх учасників процесу та сприятиме його ефективній реалізації.

Створення консультативно-дорадчих органів є важливим кроком для забезпечення належного планування та управління місцевим розвитком. Ці органи можуть складатися з експертів у галузі економіки, соціального розвитку, громадських діячів та представників органів місцевого самоврядування. Їх завданням буде надання якісних консультацій та рекомендацій щодо розробки та впровадження програм, сприяння пошуку оптимальних рішень та способів фінансування.

Важливим є запровадження механізмів стимулювання органів місцевого самоврядування для активної участі у розробці та ефективній реалізації програм соціально-економічного розвитку. Які будуть включати фінансові стимули, надання пільг, відзнаки за досягнення результатів та інші механізми, що підштовхнуть органи самоврядування до більш активної та відповідальної позиції у важливій справі спільного розвитку громади.

Правове забезпечення розробки програми соціально-економічного розвитку територіальної громади має бути спрямоване на [18]:

– забезпечення прозорості та підзвітності процесу розробки програми;

- забезпечення участі громадян у процесі розробки програми;
- створення на законодавчому рівні системи стратегічного, середньострокового та короткострокового прогнозування і планування економічного та соціального розвитку;
- визначення механізму державного стимулювання об'єднання територіальних громад на добровільній основі з метою підвищення рівня їх спроможності до розроблення та виконання програм і проектів соціально-економічного розвитку;
- розширення практики укладення угод щодо територіального розвитку;
- забезпечення ефективного виконання програми.

Правове забезпечення розробки програми соціально-економічного розвитку територіальної громади є країною граню для досягнення максимальної ефективності та успішності впровадження стратегічних кроків розвитку. Воно має гарантувати відкритість та прозорість усіх етапів процесу розробки програми, забезпечуючи активну участь та звітність перед громадянами, що сприяє створенню легітимності та довіри до ухвалених рішень, що є надзвичайно важливим для сприйняття та активної підтримки програми населенням.

Важливо аналізувати та удосконалювати законодавство про місцеве самоврядування, щоб оптимізувати норми, які стосуються планування та управління місцевим розвитком, що є невід'ємною частиною правового забезпечення. Сучасне законодавство повинно враховувати найкращі міжнародні практики, сприяти децентралізації та надавати громадам важливі повноваження у сфері власного розвитку. Це створить фундамент для ефективності та сталості реалізації програм соціально-економічного розвитку.

Ефективне виконання програм соціально-економічного розвитку неможливо без встановлення ефективних механізмів контролю, які дозволять забезпечити відповідність їхніх результатів поставленим цілям. Дані механізми можуть включати систему моніторингу, оцінки та звітності про результативність програми. Через цей контроль можна вчасно виявляти та усувати проблеми, що

виникають під час реалізації програми, та забезпечувати її належне виконання. Такий підхід сприяє прозорості та дозволяє правильно адаптувати програму до змінних умов та потреб громади.

Для покращення правового забезпечення розробки програми соціально-економічного розвитку територіальної громади необхідно:

- удосконалити законодавство про місцеве самоврядування щодо планування і управління місцевим розвитком (дане законодавство має містити в собі загальні вимоги до розробки Програм, а також механізми забезпечення їхньої реалізації);

- створити механізми контролю за виконанням програм соціально-економічного розвитку (ці механізми повинні забезпечити своєчасне та ефективне виконання Програм).

Для досягнення більшого ефективного правового забезпечення розробки та реалізації програми соціально-економічного розвитку територіальної громади слід спрямувати зусилля на удосконалення законодавства, що регулює місцеве самоврядування та процес планування та управління місцевим розвитком, що включає аналіз і оновлення відповідних норм, щоб вони відображали сучасні вимоги та стандарти в галузі сталого розвитку. Важливо, щоб стратегічні програми реалізовувалися в чіткій відповідності з встановленими правилами і процедурами, а також щоб відповідальність за їхню реалізацію була чітко розподілена між різними рівнями влади та громадськими організаціями.

Створення ефективних механізмів контролю за виконанням програм соціально-економічного розвитку є невід'ємною складовою правового забезпечення, яка має включати систему звітності перед громадою та органами влади, відкритий доступ до інформації про хід та результати реалізації програми. Також слід розглянути можливість встановлення механізмів аудиту та експертного оцінювання програми з метою забезпечення її якості та відповідності стратегічним цілям та завданням. Це дозволить уникнути корупційних ризиків та забезпечить ефективне використання ресурсів для досягнення соціально-економічного розвитку громади.

Отже, удосконалення організаційно-економічного, правового та планувального аспектів розробки та реалізації програм соціально-економічного розвитку територіальних громад є критичним завданням для забезпечення сталого та ефективного розвитку спільноти. Організаційні зусилля мають бути спрямовані на створення ефективних механізмів планування, координації та управління, забезпечуючи участь громадян та зацікавлених сторін у процесі прийняття рішень. Економічні аспекти передбачають оптимальне використання ресурсів та сприяння економічному зростанню територіальної громади. Правове забезпечення має на меті створення сприятливого законодавчого середовища для реалізації програм, зокрема шляхом аналізу та вдосконалення норм, які регулюють питання місцевого самоврядування, планування та управління місцевим розвитком. Важливо підкреслити, що ці аспекти повинні спільно допомагати досягненню стратегічних цілей та підвищенню якості життя громади.

Таким чином, покращення організаційно-економічного і правового забезпечення розробки програми соціально-економічного розвитку територіальної громади є важливим напрямом підвищення ефективності місцевого самоврядування. Впровадження відповідних заходів дозволить забезпечити розробку якісних програм, які будуть сприяти сталому розвитку громади.

3.3. Заходи з оптимізації процесу розробки та реалізації програми соціально-економічного розвитку Криворізької територіальної міської громади

Недоліки у розробці, функціонуванні та впровадженні місцевих програм соціально-економічного розвитку, які спрямовані на вирішення найбільш актуальних та належать до гострих проблем адміністративно-територіальних одиниць, створює ситуації, де розробляються неефективні стратегії та ефективність використання бюджетних коштів порушується. Наявність належно розробленої та затвердженої програми соціально-економічного розвитку громади є важливою умовою для забезпечення безперервності процесу оновлення

національного господарства як єдності та досягнення ефективності на територіальному рівні.

Удосконалення та оптимізація цих програм є надзвичайно важливим завданням для забезпечення сталого та гармонійного розвитку громади. Наступні заходи та стратегічні кроки спрямовані на покращення процесу розробки та ефективності впровадження програми соціально-економічного розвитку Криворізької територіальної міської громади.

Для формування програм соціально-економічного розвитку Криворізької територіальної міської громади керівництво громади повинно спиратися не тільки на власний досвід та надані методичні рекомендації і законодавчі акти, але й проводити дослідження соціально-економічного характеру серед населення громади, ініціювати та проводити громадські обговорення з питання формування стратегії розвитку, долучати до цих обговорень представників бізнесу та громадських організацій, які ведуть свою діяльність на території громади. Розуміючи, що у великих населених пунктах цей процес може бути складнішим через велику кількість мешканців, важливо залучати різні верстви громадян до розробки програми. Сприятливі умови для цього можуть бути створені завдяки дієвій роботі депутатів місцевих рад як представників Криворізької територіальної міської громади. При цьому ключовим аспектом є ефективна взаємодія з громадянами свого округу, вивчення їхніх позицій та загальних потреб, що є важливим елементом в дослідженні процесу розвитку міста та співпраці мешканців із владою. Таким чином, будуть розглянуті усі проблемні питання, які стоять перед громадою і вирішення яких створить передумови для сталого розвитку громади та її фінансової спроможності.

Після формування стратегії наступним етапом стає питання по розробці програми соціально-економічного розвитку. Тут виникають проблеми іншого характеру, при вирішенні яких керівництво територіальної громади повинно проявляти політичну волю. Суть цих проблем полягає в тому, що, як правило, самими актуальними питаннями в Криворізькій територіальній міській громаді є соціальні проблеми, зокрема проблеми із забезпеченням водопостачанням,

вуличним освітленням, ремонтом освітніх та медичних закладів, благоустроєм території тощо.

Використання доходів бюджету для вирішення соціальних проблем може призвести до затримки розвитку економічного сектору громади, оскільки не вирішуються питання щодо створення нових підприємств та робочих місць. Це може призвести до збільшення видаткової частини бюджету на утримання соціальної інфраструктури та соціальних заходів у довгостроковому періоді, при збереженні або навіть зменшенні доходів мешканців громади та їх міграції через відсутність роботи.

Програми соціального характеру можуть бути реалізовані досить швидко, у той час як програми економічного характеру, як правило, є тривалими, а результати від їх реалізації проявляються з часом. Це також може негативно вплинути на громаду, оскільки мешканці громади можуть відтікати в інші міста з вищим рівнем соціального забезпечення у зв'язку з соціальними причинами.

Керівництво Криворізької територіальної міської громади повинно знаходити баланс між реалізацією соціальних та економічних програм. Для вирішення цієї дилеми необхідно створити умови, при яких територія громади стане інвестиційно привабливою для потенційних інвесторів.

Ще одна проблема, яка виникає у керівництва громади при реалізації соціально-економічної програми, це фінансування для її втілення. Як правило, при розробці програми територіальні громади беруть період 1-2 роки в короткостроковому періоді і до 5-10 років у довгостроковому, тоді як формування та реалізація місцевого бюджету обумовлена бюджетним періодом строком в один рік. Недостатність навичок для розроблення прогнозів на наступний період не дозволяє органам місцевого самоврядування забезпечити передбачуваність бюджетних надходжень і видатків, розробляти ефективні управлінські рішення для зниження негативних тенденцій у бюджетній сфері, що, у свою чергу, не дає змоги робити прогноз виконання бюджетів наступних років більш прогнозованим, таким чином ставлячи під загрозу виконання соціально-економічної програми територіальної громади, розробленої більш ніж на один рік.

Для вирішення проблеми фінансування соціально-економічної програми у Криворізькій територіальній міській громаді слід спрямувати зусилля на розробку довгострокового фінансового плану, орієнтованого на 5-10 років, щоб систематично планувати фінансування та шукати додаткові джерела, такі як гранти, спонсорство, партнерства з бізнесами та фондами громадської підтримки. Рекомендується взаємодіяти з органами влади для отримання додаткових бюджетних коштів та ефективно управляти бюджетом, оптимізуючи витрати та максимізуючи їх використання для основних завдань програми. Крім того, важливо забезпечити прозорість та залучити громадськість до контролю за використанням бюджету, а також розглянути можливість взаємодії з бізнесами та неприбутковими організаціями для спільної реалізації програми та спільного фінансування.

Криворізька міська територіальна громада має свої складові управлінські структури, такі як органи місцевого самоврядування, підприємства різних форм власності та галузі, що домінують на території, представлена містоутворюючими підприємствами. Кожен з них має власну компетенцію, інтереси та амбіції, які, враховуючи специфіку кожного учасника, обмежують інтереси інших. Проте комплексний розвиток вимагає об'єднання всіх ресурсів та можливостей учасників, що відображено у програмі соціально-економічного розвитку міста. Процес управління розвитком та взаєминами між учасниками не є можливим без врахування їх суперечливих інтересів та досягнення компромісу, що забезпечує об'єднання зусиль і ресурсів для комплексного розвитку. Сутність програми полягає у механізмі пошуку компромісів, спрямованих на об'єднання зусиль і ресурсів для досягнення загальної мети – комплексного соціально-економічного розвитку міста. Підбиваючи підсумки, слід відзначити, що правильно розроблена та успішно впроваджена програма економічного і соціального розвитку громади дозволяє підвищити рівень економічного та соціального зростання країни, забезпечуючи підвищення якості життя громадян.

ВИСНОВКИ

Мета даного дослідження полягала в аналізі та успішній реалізації програми соціально-економічного розвитку територіальної громади в умовах активно прогресуючого процесу децентралізації. Встановлено, що досягнення цієї мети передбачало вивчення впливу децентралізації на стратегії планування та управління соціально-економічним розвитком місцевих громад.

За результатами дослідження теоретичних, науково-методичних і практичних аспектів розробки програми соціально-економічного розвитку територіальної громади в умовах децентралізації можна сформулювати такі висновки:

1. У ході вивчення та аналізу проблематики соціально-економічного розвитку територіальних громад, важливу увагу було приділено впливу децентралізації на цей процес. Реформа децентралізації має значущий вплив на соціально-економічний розвиток територіальних громад. Зокрема, вона сприяла фінансовій автономії та певній незалежності громад, поліпшенню умов життя через розвиток інфраструктури та підвищенню соціальних стандартів.

2. Проаналізовано організацію процесу розробки програми соціально-економічного розвитку, а також встановлено методичні рекомендації, щодо формування та реалізації прогнозних і програмних документів соціально-економічного розвитку об'єднаної територіальної громади, по якій можна зазначити, що вона створюють чітку методологічну основу для ефективного планування та спрямування розвитку на місцевому рівні. Принципи прозорості, відкритості та доступності, встановлені в цих рекомендаціях, сприяють довірі громадян до планів та програм, спираючись ефективному і сталому соціально-економічному розвитку територіальних громад.

3. Проаналізовано законодавчі акти, що стосуються розробки та впровадження місцевих програм соціально-економічного розвитку. Встановлено, що закон "Про місцеве самоврядування в Україні" надає повноваження місцевим

органам влади для затвердження програм соціально-економічного розвитку. Виявлено принцип самостійності, який акцентує на відповідальності місцевих органів за розробку, затвердження та виконання програм на рівні адміністративно-територіальних одиниць. Доведено, що така системна підтримка та законодавча база є доцільною для ефективного підходу до розвитку місцевих громад через програми соціально-економічного розвитку.

4. Досліджено важливий етап оцінки фінансово-економічної спроможності Криворізької територіальної міської громади, що відіграє ключову роль у формуванні програм розвитку. Слід відзначити, що фінансова самостійність територіальної громади напряму пов'язана з її доходами. Розглянуті тенденції свідчать про позитивний розвиток у цьому напрямі, але важливо звернути увагу на диверсифікацію джерел доходів та розробку стратегій для забезпечення сталої фінансової стійкості Криворізької територіальної міської громади у майбутньому.

5. Ретельний аналіз програми соціально-економічного розвитку Криворізької територіальної міської громади дав змогу виявити її сильні та слабкі сторони, а також визначити ключові стратегічні напрями та завдання для поліпшення якості життя мешканців та розвитку економічного потенціалу громади. Досліджено можливості інтеграції сучасних технологій та інновацій у всі сфери громадського життя. Було показано, що програма є ключовим інструментом для досягнення цих цілей.

6. Результати аналізу реалізації програми соціально-економічного розвитку показують позитивні тенденції в промисловості, зовнішньоекономічній діяльності та розвитку підприємництва Криворізької територіальної міської громади. Збільшення обсягів продукції та торговельного обороту свідчать про успішну реалізацію стратегічних завдань програми та підвищення економічного потенціалу громади. Однак проблема заборгованості населення за комунальні послуги потребує уваги та ефективних заходів для забезпечення фінансової стабільності та поліпшення якості життя громадян. У цілому, програма соціально-економічного розвитку виявилася важливим інструментом для покращення якості

життя мешканців, розвитку економіки та збалансування соціальних та економічних аспектів міської території. Продовження реалізації цієї програми та удосконалення її заходів може сприяти подальшому позитивному впливу на розвиток громади та формування стійкого соціально-економічного середовища.

7. Важливим кроком було виявлення перспектив використання програмних методів планування в умовах децентралізації. Спрямованість на використання програмних методів планування в умовах децентралізації вказує на важливість комплексного та системного підходу до розробки стратегій та програм розвитку громад, що дозволяє урахувати різні аспекти та потреби спільноти, забезпечуючи сталість та ефективність розвитку.

8. Після аналізу організаційно-економічних, правових та планувальних аспектів програм соціально-економічного розвитку встановлено, що удосконалення цих аспектів є критичним для сталого розвитку громад. Досліджено економічні аспекти та отримано рекомендації щодо оптимального використання ресурсів. Запропоновано участь громадян у прийнятті рішень, як ключовий елемент успішної реалізації програм. Вважається за доцільне підкреслити роль правового забезпечення у створенні сприятливого середовища для програмного розвитку.

9. Нарешті, на основі отриманих даних та аналізу, були запропоновані конкретні заходи з оптимізації процесу розробки та реалізації програми соціально-економічного розвитку Криворізької територіальної міської громади. Розробка програми соціально-економічного розвитку Криворізької міської територіальної громади в умовах децентралізації має бути спрямована на забезпечення сталого розвитку громади, покращення якості життя мешканців та оптимізацію використання ресурсів, що відіграють ключову роль у забезпеченні прогресу та добробуту громади.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Альошина Н. М. Поняття й ознаки територіальної громади. Державне будівництво та місцеве самоврядування. 2011. № 21. С. 173-180.
2. Барановська Т. М. Державна політика розвитку територіальних громад: зміст і основні підходи / Т. М. Барановська // Інвестиції: практика та досвід. – К., 2016. – № 16. – С. 71–74.
3. Батанов О. В. Конституційно-правовий статус територіальних громад в Україні: моногр. / О. В. Батанов ; за заг. ред. В. Ф. Погорілка. К. : Концерн Видавн. дім Ін Юре, 2003. 512 с., с. 77.
4. Берданова О. В., Вакуленко В. М., Валентюк І. В., Ткачук А. Ф. Стратегічне планування розвитку об'єднаної територіальної громади: навч. посіб. / [О. В. Берданова, В. М. Вакуленко, І. В. Валентюк, А. Ф. Ткачук] – К. : – 2017. – 121 с.
5. Бондаренко В. Л. Оцінка ефективності та збалансованості фінансового забезпечення розвитку міста / В. Л. Бондаренко // Актуальні проблеми економіки. – 2013. – № 10. – С. 6–68.
6. Бюджет м. Кривий Ріг. Офіційний сайт. URL: <https://openbudget.krmisto.gov.ua> (дата звернення: 10.09.2023 р.).
7. Гавриленко Ю. О. Партисипативний бюджет: зарубіжний досвід та перспективи впровадження в Україні / Ю. О. Гавриленко, Т. М. Загорійчук // Міжнародний науковий журнал «Інтернаука». – 2017. – № 16 (38). – С. 48-51.
8. Герасимчук З.В. Організаційно-економічний механізм формування та реалізації стратегії розвитку регіону: Монографія / З.В. Герасимчук, І.М. Вахович. – Луцьк : ЛДТУ, 2012. – 248 с.
9. Горбатюк М. Реформа децентралізації в Україні: проблеми реалізації в умовах соціальної кризи. Політологія. 2021. № 1. С. 22–40. URL: <http://pd.ipiend.gov.ua/article/view/235383> (дата звернення: 10.09.2023 р.).

10. Державне управління регіональним розвитком України : монографія / [за ред. В.Є. Вороніна, Я.А. Жаліла]. – К.: НІСД, 2010. – 288 с.
11. Децентралізація публічної влади: досвід європейських країн та перспективи України / [Бориславська О., Заверуха І., Захарченко Е., та ін.]; Швейцарсько-український проект «Підтримка децентралізації в Україні» - DESPRO. - К. : ТОВ «Софія». - 2012. - 128 с.
12. Децентралізація управління: переваги і ризики в умовах України. URL: <http://www.novageografia.com/vogels-139-1.html> (дата звернення: 10.09.2023 р.).
13. Джерела та механізми фінансування місцевого економічного розвитку. Навчальний посібник. – Київ : Центр громадської експертизи, Проект «Місцевий економічний розвиток міст України». - 2015. – 176 с.
14. Додаток до рішення міської ради 24.12.2019 №4319: Програма економічного та соціального розвитку м. Кривого Рогу на 2017-2022 роки.
15. Енциклопедичний словник з державного управління / [уклад. : Ю. П. Сурмін, В. Д. Бакуменко, А. М. Михненко та ін.] ; за ред. Ю. В. Ковбасюка, В. П. Трощинського, Ю. П. Сурміна. – К. : НАДУ, 2010. – 820 с.
16. Жадан О.В., Грищук Б.П. Соціально-економічний розвиток територіальних громад в умовах децентралізації. «Інновації для відродження: національний, регіональний, міжнародний контекст». Тези доповідей міжнародної науково-практичної конференції, Запоріжжя, 12-13 жовтня 2023 р. [Електронний ресурс] / Редкол.: В. А. Шаломєєв (відпов. ред.) Електрон. дані. – Запоріжжя: НУ «Запорізька політехніка», 2023. – С. 364-366.
17. Казюк Я.М. Інструменти фінансування видатків розвитку місцевих бюджетів / Я. Казюк // Науковий вісник академії муніципального управління. – 2016. – Вип. 1. – С. 343-352.
18. Короленко Д. Ю. Програми соціально-економічного та культурного розвитку регіону як інструмент реалізації державної регіональної політики / Д. Ю. Короленко // Верховенство права. – 2017. – № 1.

19. Лелеченко А.П., Васильєва О.І., Куйбіда В.С., Ткачук А.Ф. Місцеве самоврядування в умовах децентралізації повноважень : навч. посіб. / [А.П. Лелеченко, О.І. Васильєва, В.С. Куйбіда, А.Ф. Ткачук] - К., - 2017. - 110 с.
20. Лісман Т. А. Визначення сутності поняття «територіальна громада». Вісник НУЦЗУ. Серія: Державне управління. Вип. 1(6), 2017. С. 289-294) с.293.
21. Маглаперідзе А., Ніколаєва О. Місцеві фінанси : навчальний посібник. Київ: Центр навчальної літератури», 2019. 262 с.
22. Місцеве самоврядування в умовах децентралізації влади в Україні : [кол. моногр.] / за заг. ред. Р. М. Плюща. – К. : Рідна мова, 2016. – 744 с.
23. Місцеве самоврядування в умовах децентралізації повноважень: навч. посіб. / [А. П. Лелеченко, О. І. Васильєва, В. С. Куйбіда, А. Ф. Ткачук] – К. : – 2017. – 110 с.
24. Місцевий економічний розвиток – шлях до процвітання громади: Посібник з основ теорії і практики МЕР / Авт. кол. Під ред. О.Кучеренка та І. Лепьошкіна. – Київ: ТОВ «Макрос». – 2014. – 119 с.
25. Місцеві програми територіальних громад: проблеми нормативно-правового забезпечення. URL: https://lb.ua/blog/observatory_democracy/480269_mistsevi_programi_teritorialnih.html (дата звернення: 10.08.2023).
26. Монастирський Г., Волосюк М. Інституційні дисбаланси моделі управління розвитком території. Вісник економіки. 2021. Вип. 4. С. 23-37. URL: <https://doi.org/10.35774/visnyk2021.04>
27. Монастирський Г.Л., Савчук Д.М. Модернізаційний підхід до управління економічним розвитком громад. Проблеми інноваційно-інвестиційного розвитку. Серія «Економіка та 144 менеджмент». 2018. № 15. С. 38-46. URL: https://nonproblem.net/wpcontent/uploads/2019/12/2018_15_038.pdf
28. Наркізова Т. М. Бюджетні ресурси як складова системи державних фінансів в умовах сьогодення / Т. М. Наркізова // Зовнішня торгівля: економіка, фінанси, право. - 2015. - № 2. - С. 132-139.

29. Організаційно-економічні та правові механізми забезпечення сталого розвитку територіальної громади : монографія / Р. Л. Брусак [та ін.] ; заг. ред. П. І. Шевчук, І. Р. Залуцький. – Л. : ЛРІДУ НАДУ, 2015. – 348 с.

30. Остапенко О. Г., Барановська Т. М. Територіальні громади як первинний суб'єкт місцевого самоврядування та реалізації муніципальної політики. Державне управління: удосконалення та розвиток. 2015. № 10. URL: <http://www.dy.nauka.com.ua/?op=1&z=909> (дата звернення: 10.08.2023).

31. Офіційний сайт Криворізької міської ради та її виконавчого комітету URL: <https://kr.gov.ua/> (дата звернення: 16.09.2023 р.).

32. Парамзіна Т. В. Організаційні та правові аспекти створення та забезпечення сталого розвитку територіальних громад. Державне управління: удосконалення та розвиток № 6, 2017. URL: <http://www.dy.nauka.com.ua/?op=1&z=1090> (дата звернення: 10.08.2023).

33. Полторак А. С. Фінансова безпеки держави в умовах глобалізації : теорія, методологія та практика : монографія. Миколаїв : МНАУ, 2019. 463 с.

34. Полторак А.С., Чечіна І.О., Льоткіна Т.Є. Напрями розвитку управління проектною діяльністю в органах місцевого самоврядування. Вісник КрНУ імені Михайла Остроградського. 2021. № 6 (2021). С. 35-39.

35. Поплевічева Н. Г. Роль держави у зниженні ризиків тінізації бюджетних фінансових ресурсів / Н. Г. Поплевічева // Інвестиції: практика та досвід. - 2015. - № 20. - С. 129-133.

36. Про внесення змін до рішення міської рада від 21.12.2016 №1171 «Про затвердження Програми економічного та соціального розвитку м. Кривого Рогу на 2017-2022 роки»

37. Про державне прогнозування та розроблення програм економічного і соціального розвитку України : Закон України №1602-III від 23.03.2000 р. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1602-14#Text> (дата звернення: 10.08.2023).

38. Про добровільне об'єднання територіальних громад: Закон України від 14.05.2020 р. № 157-VIII / Верховна Рада України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/157-19#Text> (дата звернення: 10.08.2023).

39. Про затвердження Методичних рекомендацій щодо формування і реалізації прогнозних та програмних документів соціально-економічного розвитку об'єднаної територіальної громади : Наказ Мінрегіон України № 75 від 30.03.2016 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v0075858-16#Text> (дата звернення: 10.08.2023).

40. Про місцеве самоврядування в Україні: закон України № 280/97-ВР від 21.05.1997 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/280/97-%D0%B2%D1%80#Text> (дата звернення: 10.08.2023).

41. Про співробітництво територіальних громад: Закон України від 17.06.2014 р. № 1508-VII / Верховна Рада України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1508-18#Text> (дата звернення: 10.08.2023).

42. Пронько Л.М. Становлення і розвиток місцевої влади в Україні. Економіка. Фінанси. Менеджмент: актуальні питання науки і практики. 2016 р. (7). – № 3. – С. 88-97.

43. Раделицький Ю. О. Особливості формування податкових механізмів наповнення місцевих бюджетів України в умовах реформи місцевого самоврядування. Ефективна економіка. 2017. № 11. URL: <http://www.economy.nauka.com.ua/?op=1&z=5856> (дата звернення: 10.09.2023 р.).

44. Реформа децентралізації. Урядовий портал. URL: <https://www.kmu.gov.ua/diyalnist/reformi/efektivne-vryaduvannya/reforma-decentralizaciyi>

45. Сонько С.П. Ринок і регіоналістика /С.П. Сонько, В.В. Кулішов, В.І. Мустафін. – : Ельга, Ніка-Центр., 2014. – 380 с.

46. Сухарська Л. В. Елементи системи фінансового забезпечення розвитку територіальної громади. Вісник Нац. акад. держ. управління при Президентові України. Сер. Державне управління. 2016. №1. С. 119-125.

47. Територіальні громади в умовах децентралізації: ризики та механізми розвитку: монографія / за ред. Кравціва В. С., Сторонянської І. З. Львів: ДУ «Інститут регіональних досліджень імені М. І. Долішнього НАН України, 2020. 531 с.

48. Уманець Т.В. Стимулювання соціально-економічного розвитку регіонів України на засадах фінансової децентралізації. Економічний вісник Донбасу. № 3(57). 2019. С. 83-88.

49. Управління розвитком об'єднаних територіальних громад на засадах громадської участі: навч. посіб. / [О. В. Берданова, В. М. Вакуленко, Н. М. Гринчук, В. С. Колтун, В. С. Куйбіда, А. Ф. Ткачук] – К. : – 2017. – 129 с.

50. Ушакова Н. Г. Державне регулювання економіки: навч. метод. посібник. / Н. Г. Ушакова, Л. М. Зарецька – Х. : ХДУХТ, 2014. – 225 с.

51. Фінансова децентралізація в Україні. Перший етап успіхів // Міністерство регіонального розвитку, будівництва та житлово-комунального господарства України. URL: [http://old.decentralization.gov.ua/pics/attachments/Buklet_finansova_decentrt_\(21.03.17\).pdf](http://old.decentralization.gov.ua/pics/attachments/Buklet_finansova_decentrt_(21.03.17).pdf) (дата звернення: 10.09.2023 р.).

52. Шкільняк М., Мельник А., Монастирський Г., Васіна А., Дудкіна О. Удосконалення механізмів публічного управління та адміністрування в контексті реалізації потенціалу децентралізації. Вісник економіки. 2021. № 2. С. 193-199. URL: <http://visnykj.wunu.edu.ua/index.php/visnykj/article/download/1249/1352> (дата звернення: 10.09.2023 р.).

53. Шкільняк М., Мельник А., Монастирський Г., Васіна А., Іванова О., Дудкіна О. Управління життєдіяльністю територіальних громад в умовах воєнного стану: виклики й механізми реагування. Вісник економіки. 2022. Вип. 2. С. 197–206. URL: <http://visnykj.wunu.edu.ua/index.php/visnykj/article/view/1372> (дата звернення: 10.09.2023 р.).

ДОДАТКИ

Додаток А

КРИВОРІЗЬКА МІСЬКА РАДА

Р І Ш Е Н Н Я (LIV сесія VII скликання)

24.12.2019

м. Кривий Ріг

№ 4319

Про внесення змін до рішення міської ради від 21.12.2016 №1171 «Про затвердження Програми економічного та соціального розвитку м. Кривого Рогу на 2017 – 2019 роки»

З метою покращення якості життя населення міста шляхом підвищення ефективності управління ресурсами та стабільного економічного зростання; урахувавши аналіз поточної соціально-економічної ситуації та позитивних змін в господарському комплексі міста, досягнутих протягом 2017 – 2019 років, вимоги Закону України «Про державне прогнозування та розроблення програм економічного і соціального розвитку України», Постанови Кабінету Міністрів України від 26 квітня 2003 року №621 «Про розроблення прогнозних і програмних документів економічного і соціального розвитку та складання проектів Бюджетної декларації та державного бюджету» (зі змінами), головні стратегічні та оперативні цілі, визначені Стратегічним планом розвитку міста Кривого Рогу на період до 2025 року, затвердженим рішенням міської ради від 31.03.2016 №376; керуючись Законом України «Про місцеве самоврядування в Україні», міська рада **вирішила:**

1. Унести до рішення міської ради від 21.12.2016 №1171 «Про затвердження Програми економічного та соціального розвитку м. Кривого Рогу на 2017 – 2019 роки», зі змінами, такі зміни:

1.1 замінити в назві та тексті рішення термін дії Програми з «2017 – 2019 роки» на «2017 – 2022 роки»;

1.2 викласти Програму в новій редакції (додаток).

2. Визнати такими, що втратили чинність з 01.01.2020, рішення міської ради від 20.12.2017 №2287, 23.05.2018 №2707, 25.04.2018 №2628, 26.12.2018 №3283 «Про внесення змін до рішення міської ради від 21.12.2016 №1171 «Про затвердження Програми економічного та соціального розвитку м. Кривого Рогу на 2017 – 2019 роки».

Міський голова

Юрій Вінука

Додаток Б

Додаток 2
до рішення міської ради
30.11.2022 №1519

Перелік міських цільових програм,
що будуть виконуватися в місті Кривому Розі у 2023 році

№ п/п	Назва програми
1	2
1	Міська комплексна програма «СТОП-інфаркт» на 2016–2024 роки
2	Міжгалузева комплексна програма «Здоров'я нації» у м. Кривому Розі на 2017–2024 роки
3	Міська програма вирішення екологічних проблем Кривбасу та поліпшення стану навколишнього природного середовища на 2016–2025 роки
4	Програма поповнення та використання матеріального резерву для запобігання, ліквідації надзвичайних ситуацій техногенного й природного характеру та їх наслідків у м. Кривому Розі на 2016–2024 роки
5	Програма розвитку системи цивільного захисту в м. Кривому Розі на 2016–2024 роки
6	Програма залучення інвестицій та розвитку міжнародної співпраці в м. Кривому Розі на 2016–2024 роки
7	Програма реалізації державної та місцевої політики поліпшення становища дітей, молоді, жінок і сім'ї у м. Кривому Розі на 2017–2023 роки
8	Програма економічного та соціального розвитку м. Кривого Рогу на 2017–2023 роки
9	Програма соціальної підтримки населення у 2017–2023 роках
10	Програма розвитку та безпеки дорожнього руху в місті Кривому Розі на період 2013–2023 років
11	Програма розвитку підприємств міського електро- та автотранспорту на 2016–2023 роки
12	Програма компенсації пільгового проїзду окремих категорій громадян на залізничному пасажирському транспорті приміського сполучення на 2021–2024 роки
13	Програма розвитку та утримання об'єктів (елементів) благоустрою м. Кривого Рогу на період 2017–2023 років
14	Програма розвитку та утримання житлово-комунального господарства міста на період 2017–2023 років
15	Програма управління комунальним майном Криворізької міської територіальної громади на 2016-2025 роки
16	Програма сприяння розвитку малого та середнього підприємництва в м. Кривому Розі на 2017–2024 роки
17	Програма захисту прав дітей та розвитку сімейних форм виховання в м. Кривому Розі на 2016–2023 роки

1	2
18	Програма підтримки та розвитку Комунального підприємства «Міжнародний аеропорт Кривий Ріг» Криворізької міської ради на 2019–2023 роки
19	Програма сприяння розвитку місцевого самоврядування в м. Кривому Розі на 2017–2023 роки
20	Програма перспективного розвитку освіти м. Кривого Рогу на 2019–2024 роки
21	Програма розвитку фізичної культури і спорту в м. Кривому Розі на 2019–2023 роки
22	Програма розвитку культури та мистецтва в місті Кривому Розі на 2015–2024 роки
23	Програма фінансової підтримки комунальних засобів масової інформації та комунальних підприємств видавничо-поліграфічної сфери міста на 2013–2025 роки
24	Програма відшкодування витрат за кредитами, що надаються об'єднанням співвласників багатоквартирного будинку та житлово-будівельним кооперативам на впровадження енергоефективних заходів у житловій сфері на 2016–2023 роки
25	Програма інформатизації та цифрової трансформації на 2017–2024 роки
26	Програма розвитку Центру адміністративних послуг «Віза» («Центр Дії») виконкому Криворізької міської ради на 2019–2024 роки
27	Програма підвищення енергоефективності громадських будівель у м. Кривому Розі, що реалізується в співпраці з Європейським банком реконструкції та розвитку, на 2020–2033 роки
28	Програма громадського порядку та громадської безпеки в м. Кривому Розі на період до 2025 року
29	Програма реалізації молодіжної політики «Нова генерація Кривого Рогу» на 2021 – 2025 роки
30	Програма поводження з безпритульними тваринами та регулювання їх чисельності в місті Кривому Розі на період 2020–2024 років
31	Програма створення страхового фонду документації в м. Кривому Розі на 2021–2025 роки
32	Міська програма містобудівної діяльності та створення геоінформаційної електронної містобудівної кадастрової системи м. Кривий Ріг на 2004–2025 рр.
33	Програма підтримки об'єднань співвласників багатоквартирного будинку в м. Кривому Розі на 2017–2026 роки
34	Програма розвитку земельних відносин у м. Кривому Розі на 2016–2025 роки
35	Програма розвитку промислового туризму в місті Кривому Розі на 2016–2024 роки

1	2
36	Програма «Теплий дім» щодо виконання заходів з енергозбереження в багатоквартирних будинках для їх співвласників у м. Кривому Розі на 2012–2026 роки
37	Програма капітального будівництва об'єктів інфраструктури м. Кривого Рогу на 2019–2024 роки

Керуюча справами виконкому

Олена ШОВГЕЛЯ

